

Barns upplevelse av föräldraskap och samhällsstöd i utsatta områden

Ett samverkansprojekt för att stärka barnrätts-
perspektivet i behovsanpassat föräldraskapsstöd

BRIS

**MALMÖ
UNIVERSITET**

Länsstyrelserna

Titel: Barns upplevelse av föräldraskap och samhällsstöd i utsatta områden
Författare: Eva-Lotta Nilsson, Malmö Universitet
Rapportnummer: 2026:15
Diarienummer: 6185-2026
Utgivningsår: 2026
Omslagsbild: Pexels

Förord

I län med utsatta områden ska Länsstyrelsen stödja utvecklingen av föräldraskapsstöd för att bidra till att bekämpa och förebygga kriminalitet hos barn och unga. Uppdraget kom från Socialdepartementet 2023 och går ut på att ge stöd till kommuner, regioner och andra aktörer i att ta fram stödet till föräldrar. Stödet ska vara samordnat, långsiktigt, kunskapsbaserat och rikta sig till föräldrar med barn upp till 18 år.

Uppdraget har ett tydligt brottsförebyggande fokus och syftar till att genom tidiga insatser motverka våld och kriminalitet bland barn och unga. Den här rapporten är ett resultat av ett initiativ som genomförts inom ramen för uppdraget.

Länsstyrelsernas uppdrag innebär att konsekvenserna för barn ska beaktas vid beslut och åtgärder som berör dem, samt att barnets bästa ska ges särskild tyngd. För att de här principerna ska få genomslag i praktiken behöver barns egna erfarenheter och perspektiv ges en central plats i utvecklingen av stödinsatser för barn och familjer.

Samtidigt är kunskapsläget begränsat. Det finns relativt lite samlad kunskap om hur barn i utsatta områden själva ser på vad som skapar trygghet i vardagen, vilket stöd de behöver från sina föräldrar och vilket samhälleligt stöd de menar att föräldrarna skulle behöva för att kunna stödja dem och förebygga rekrytering till kriminalitet. Bris - barnens rätt i samhället - ger stöd till barn, påverkar beslutsfattare och stärker vuxna runt barn. En ökning av kontakter till Bris från barn som direkt och indirekt påverkas av gängkriminaliteten understryker denna kunskapsbrist. Ökningen pekar också på ett glapp mellan barnrättsliga ambitioner och tillgängligt kunskapsunderlag.

Mot den bakgrunden tog Ida Rosengren, nationell samordnare för det brottsförebyggande föräldraskapsstödet, och Erica Rang, utvecklingsledare vid Länsstyrelsen i Jönköpings län, initiativ till ett samverkansprojekt tillsammans med Bris, genom Terese Ahlstedt, regionchef, och Malmö universitet, genom Eva-Lotta Nilsson, universitetslektor. Projektet utgick från behovet av att lyfta fram barns egna röster som ett kunskapsunderlag för kommuner och andra aktörer inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstödet.

Barnens medverkan genomfördes genom Bris metod Expertgrupp Barn av Jonna Viksten, Emma Gehlin och Lisa Langström. Eva-Lotta Nilsson deltog vid samtliga tillfällen och ansvarade för dokumentation, analys och rapportskrivande. Samtliga parter, inklusive de medverkande barnen, har bidragit med värdefulla synpunkter under processens gång.

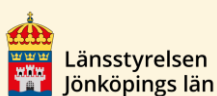
Den här rapporten utgör ett kunskaps- och utvecklingsstöd för beslutsfattare och yrkesverksamma som utvecklar, genomför och följer upp föräldraskapsstödande och brottsförebyggande insatser, särskilt i utsatta områden. Den kan även bidra till stärkt samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer samt till att barns perspektiv i högre grad integreras i analys, styrning och utformning av behovsanpassade insatser.

Projektet har finansierats av Länsstyrelserna i Skåne, Jönköping och Östergötland samt genom samverkansmedel från Malmö universitet.

Ett stort tack riktas till kommunerna Botkyrka, Linköping och Norrköping, vars medverkan möjliggjorde projektets genomförande. Därutöver vill vi särskilt uppmärksamma de barn som deltog i Expertgrupp Barn, vars erfarenheter och perspektiv utgör rapportens bärande grund.

Malmö, 11 maj 2026

Eva-Lotta Nilsson, universitetslektor
Institutionen för kriminologi, Malmö universitet

Innehåll

SAMMANFATTNING	7
Centrala resultat.....	8
Övergripande slutsatser	9
Implikationer för fortsatt arbete	9
1. INLEDNING	11
Varför denna rapport? Kort bakgrund.....	11
Syfte och frågeställningar.....	12
2. RESULTAT	15
Livsvillkor i området – trygghet, otrygghet och riskexponering	16
Föräldrars oro och trygghetsskapande strategier	21
Barns behov av föräldrastöd och vägledande strategier	23
Strukturella förutsättningar och behov av samhälleligt stöd för tryggt föräldraskap.....	29
3. DISKUSSION	36
Övergripande analytiska slutsatser	36
Rekommendationer för brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden	42
BILAGOR.....	46
Bilaga A. Kunskapsöversikt och teoretiska utgångspunkter	46
Bilaga B: Genomförande och metod	52
APPENDIX.....	56
REFERENSER.....	60

KOMMUNIKATION

INFORMATION

3

MORAL

1

TIPS

3

på snällt sätt!

2

2

Lära de får rätt och fel, berätta att gärlo criminalitet är dålig men inte lära de för hårt, alltså på ett sätt som de kan förstå att de aldrig ska göra något dåligt.

...
föräldrar borde
deras barn om
en kriminell vä
vän som du
låter dig gå
du inte vill

Sammanfattning

Rapporten belyser hur barn som växer upp i utsatta områden upplever sin vardag, sin trygghet och sin exponering för risker. Den visar också hur de ser på sina föräldrars roll och behov av samhälleligt stöd för att kunna vara trygghetsskapande vuxna. Rapporten har tagits fram inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att stödja utvecklingen av ett kunskapsbaserat, långsiktigt och brottsförebyggande föräldraskapsstöd, med ett tydligt fokus på barns delaktighet och inflytande.

Rapporten utgår från bedömningen att barns perspektiv i dag i begränsad utsträckning används som kunskapsunderlag, trots uttalade ambitioner i barnkonventionen och i nationella styrdokument. Genom att systematiskt synliggöra barns egna erfarenheter bidrar rapporten med fördjupad kunskap om hur trygghet formas i barns vardag. Den visar också tydligare vilka villkor som påverkar föräldrars möjligheter att fungera som trygghetsskapande vuxna i sammanhang präglade av otrygghet och kriminell påverkan.

Studien har genomförts med den barnrättsbaserade metoden Expertgrupp Barn, utvecklad av Bris. Totalt deltog 29 barn, 17 flickor och 12 pojkar, i åldern 15 år från områden som av Polismyndigheten definierats som utsatta eller särskilt utsatta. Barnen har medverkat både i kunskapsinhämtningen och i återkoppling på analysen, vilket har stärkt både studiens trovärdighet och barnens faktiska inflytande över hur deras perspektiv representerats.

Centrala resultat

Resultaten visar att barns trygghet i utsatta områden formas i samspel mellan tre nivåer: barns egna strategier, föräldrars omsorg och samhällets strukturella förutsättningar. Fyra övergripande teman framträder i barnens berättelser.

För det första beskriver barnen en vardag som präglas av en tydlig dubbelhet. Stark lokal gemenskap, relationell trygghet och tillhörighet samexisterar med återkommande exponering för våld, kriminalitet och rekryteringsförsök. Otryggheten upplevs både som generell och situationsbunden och leder till att barn tidigt utvecklar strategier för att navigera och hantera risker i avsaknad av tillräcklig vuxennärvaro. Det kan exempelvis handla om att röra sig i grupp, undvika vissa platser och vara ständigt vaksamma. De här strategierna vittnar om handlingsförmåga, men innebär samtidigt ett kontinuerligt krav på mental beredskap som påverkar barns rörelsefrihet och vardagsliv.

För det andra visar resultaten att föräldraskapet i dessa områden präglas av en genomgripande och ofta ständigt närvarande oro för barns säkerhet, starkt kopplad till otryggheten i området. Föräldrar försöker skydda sina barn genom regler, begränsningar, tät kontakt och närvaro. Barnen tolkar i hög grad de här strategierna som uttryck för omsorg snarare än kontroll och visar stor förståelse för föräldrars svåra situation. Samtidigt framträder hur föräldrars möjligheter att agera trygghetsskapande begränsas av yttre villkor i vardagen och den otrygghet som präglar området, snarare än av bristande vilja eller engagemang.

För det tredje visar barnens berättelser tydligt vilket stöd de själva upplever som avgörande för trygghet och välmående. Barnen efterfrågar ett tryggt hem och föräldrar som är känslomässigt närvarande, som kommunicerar lugnt och respektfullt, som utövar lagom kontroll och som erbjuder konkret vägledning i risksituationer, inklusive hur man kan hantera grupptryck, rekrytering och digital påverkan. Föräldrastöd beskrivs därmed främst i termer av relation, struktur och praktisk vägledning, snarare än tillsyn eller disciplin.

För det fjärde synliggör barnen hur föräldraskapets villkor formas av strukturella faktorer som ligger utanför familjens direkta kontroll. Ekonomisk stress, krävande arbetsvillkor, språkliga och kulturella hinder, psykisk ohälsa och rädsla för myndighetskontakt begränsar många föräldrars handlingsutrymme. Barnen betonar därför att föräldraskap inte kan förstås isolerat från samhälleliga förutsättningar. De lyfter behovet av ett bredare stöd som omfattar tryggare områden, fler närvarande vuxna i barns vardagsmiljöer, skolor med tillräckliga resurser och stödstrukturer, tillgång till fritidsaktiviteter samt språk-, arbets- och ekonomiskt stöd till föräldrar.

Övergripande slutsatser

Sammantaget visar rapporten att barns trygghet och välmående i utsatta områden är beroende av att barns egna strategier, föräldrars omsorg och samhällets stöd samverkar. När något av dessa led brister ökar barns sårbarhet, medan samverkan mellan dem skapar bättre förutsättningar för trygghet, utveckling och framtidstro.

Resultaten pekar på ett behov av att omdefiniera brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden. I en kontext där kriminalitet i hög grad är relationsbaserad och där risker ofta finns både i fysiska och digitala miljöer behöver stödet i större utsträckning inriktas på att stärka relationer, ge konkret vägledning och bidra till skydd i vardagliga risksituationer, snarare än på kontroll och uppfostran i snäv mening. Samtidigt visar barnens perspektiv tydligt att föräldrar inte kan bära det ansvaret ensamma, utan är i behov av långsiktigt, samordnat och tillgängligt stöd från samhället.

Implikationer för fortsatt arbete

Mot den bakgrunden understryker rapporten vikten av att utveckla brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden som:

- systematiskt integrerar barns perspektiv i planering, genomförande och uppföljning,
- stärker föräldrars relationella och vägledande förmåga i förändrade och komplexa riskmiljöer,
- utformas enligt principen om proportionerlig universalism, samt
- samordnas med bredare samhälleliga insatser inom exempelvis skola, fritid, arbete, språk och psykiska hälsa.

Föräldrar framträder alltså inte enbart som mottagare av stöd, utan som en av de mest betydelsefulla resurserna i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Att stärka föräldrar i deras förmåga att skapa trygga relationer, sätta ramar och vägleda sina barn i vardagliga och mer komplexa risksituationer framstår som en central komponent i ett långsiktigt och effektivt brottsförebyggande arbete.

Följande kapitel fördjupar resultaten, analysen och rekommendationerna, medan metod- och kunskapsredovisning finns i bilagorna.

4 4 4

FÖRÄLDRA HA

LAGOM KONTROLL

4

3

De ska kunna fråga om
vart deras barn är utan
problem, alltså ha kontroll
men inte för mycket
kontroll, så att barnen kan
färfärande känna sig
trygga med sina föräldrar.

1. Inledning

Varför denna rapport? Kort bakgrund

Under senare år har en ökad oro vuxit fram kring barns och ungas exponering för kriminalitet och otrygghet, särskilt i områden som präglas av socioekonomiska utmaningar och närvaro av kriminella nätverk. Forskning och kriminalstatistik visar att brottsligheten bland unga delvis har förändrats i karaktär. Den traditionella, normtestande ungdomsbrottsligheten har minskat, samtidigt som rekryteringen av barn till organiserad kriminalitet har ökat och sker i allt yngre åldrar (Brå, 2023a; Brå, 2023b; SOU 2025:11). Utvecklingen ställer nya krav på det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetets inriktning, innehåll och organisering.

Mot den bakgrunden har regeringen under de senaste åren tydligare betonat betydelsen av tidiga, samordnade och förebyggande insatser. Där utgör stöd till föräldrar och familjer en central del av det brottsförebyggande arbetet (Regeringen, 2017; 2018; Regeringskansliet, 2023). I styrande dokument framhålls att socialpreventiva insatser som stärker barns uppväxtvillkor och minskar exponering för riskmiljöer är avgörande för att skapa skyddande barriärer mot kriminalitet (Regeringen, 2023). Inom ramen för denna inriktning har länsstyrelserna fått i uppdrag att stödja och samordna utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet, särskilt i utsatta områden och med fokus på brottsförebyggande föräldraskapsstöd.

Den här rapporten är en del av det uppdraget och tar sin utgångspunkt i behovet av att stärka barns trygghet och rättigheter genom fördjupad kunskap om föräldrars roll, handlingsutrymme och behov av stöd i områden där riskerna för otrygghet och kriminalitet är större. Rapporten bidrar genom att synliggöra barns egna erfarenheter av trygghet, risker och stödbehov i utsatta områden i utvecklingen av brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd.

Det finns omfattande kunskap om föräldrars villkor, brottsförebyggande arbete och barns utsatthet. Men det saknas fortfarande systematiskt inhämtad kunskap om hur barn i utsatta områden själva upplever sin vardag, sin trygghet och det stöd de får och behöver från både föräldrar och samhälle. Det innebär ett tydligt glapp mellan barns formella rätt till delaktighet, enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, och hur den rätten omsätts i praktisk kunskapsutveckling och i utformningen av förebyggande insatser. Avsaknaden av barns egna perspektiv riskerar därmed att leda till stödformer som inte fullt ut fångar de villkor, risker och skyddsfaktorer som präglar barns vardag i områden med kriminell påverkan.

Mot den utgångspunkten tar den här rapporten sin början i barn som aktiva kunskapsbärare, snarare än enbart mottagare av vuxnas insatser. Genom att synliggöra barns egna erfarenheter skapas förutsättningar för ett mer träffsäkert, legitimt och praktiskt förankrat brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att fördjupa kunskapen om hur barn som växer upp i utsatta områden upplever sin vardag, sin trygghet och de risker de möter, samt hur de ser på sina föräldrars roll och behov av samhälleligt stöd. Genom att utgå från barns egna erfarenheter och perspektiv bidrar studien med kunskap som kan ligga till grund för mer träffsäkra, behovsanpassade och barnrättsbaserade insatser inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstödet.

Studien bygger på antagandet att barns perspektiv utgör en central, men i dag i begränsad utsträckning använd, kunskapskälla i utvecklingen av förebyggande insatser. Genom att ta barns erfarenheter på allvar stärks förutsättningarna för ett föräldraskapsstöd som inte enbart utgår från vuxnas tolkningar av barns behov, utan även från barns delaktighet och inflytande i frågor som rör deras liv och uppväxtvillkor.

Följande frågeställningar ligger till grund för studien:

- Hur upplever barn och unga i utsatta områden sin vardag, sin trygghet och de risker de möter?
- Vilket stöd beskriver barn att de behöver från sina föräldrar, och vilka villkor påverkar föräldrars möjlighet att ge detta stöd?
- Vilket samhälleligt stöd menar barn att deras föräldrar skulle behöva för att kunna vara trygga och närvarande vuxna?

För att möjliggöra barns delaktighet och inflytande i kunskapsprocessen har studien genomförts med den barnrättsbaserade metoden Expertgrupp Barn, utvecklad av Bris. Metoden tar sin utgångspunkt i barns rätt att komma till tals i frågor som rör deras livsvillkor. Metoden skapar trygga, strukturerade och barnanpassade samtalsmiljöer där barn ges utrymme att resonera, dela erfarenheter och formulera perspektiv.

Ett centralt inslag i metoden är att barnen inte enbart medverkar som respondenter, utan som aktiva kunskapsbärare genom hela processen. Arbetssättet kombinerar strukturerade samtal med mer öppna och kreativa moment, vilket gör olika uttrycksformer möjliga och bidrar till att fler perspektiv kommer till uttryck. Som en del av metodiken ges barnen även möjlighet att återkoppla på preliminära tolkningar och tematiseringar. Det

stärker både analysens träffsäkerhet och barnens faktiska inflytande över hur deras erfarenheter representeras.

En mer utförlig redovisning av metod, urval, genomförande och etiska överväganden finns i Bilaga B.

I det följande kapitlet presenteras studiens resultat, baserade på barnens egna berättelser om vardag, trygghet, risker och stödbehov. Resultaten är strukturerade utifrån rapportens flernivåperspektiv och synliggör samspelet mellan barnens egna strategier, föräldrars trygghetsskapande handlingar och de samhälleliga förutsättningar som påverkar familjers vardag. Tillsammans ger barnens erfarenheter en sammanhållen bild av hur trygghet formas i praktiken och vilka villkor som präglar barns och föräldrars handlingsutrymme i utsatta områden.

2

2

2

NÄRVARO

av föräldrar

3

ett exempel om deras barn
har bråk med någon då
borde föräldrar vara där
för deras barn och
hjälpas deras barn

2. Resultat

Barnens berättelser ger sammantaget en komplex men samtidigt sammanhållen bild av hur trygghet, risker och stöd formas i deras vardag. I analysen framträder fyra övergripande teman i barnens resonemang om:

- hur de upplever livsvillkor och risker i området,
- hur de beskriver sina föräldrars oro och trygghetsskapande handlingar,
- vilket stöd de själva anser sig behöva från sina föräldrar, samt
- vilket samhälleligt stöd de menar att föräldrar behöver för att kunna vara närvarande och trygga vuxna.

Dessa teman bör inte förstås som separata eller fristående fenomen, utan som ömsesidigt beroende dimensioner i barnens vardagsliv. Barnens upplevelser av trygghet hänger nära samman med vilka risker de uppfattar i området; föräldrars agerande formas av deras tillgång till resurser och handlingsmöjligheter; barns egna behov av stöd påverkas av hur de tolkar föräldrars handlingar; och barnens resonemang om samhälleliga insatser visar att de uppfattar strukturella villkor som avgörande för hela familjens möjligheter.

Resultatdelen är strukturerad utifrån denna flernivålogik och följer progressionen:

Barnets vardag » Föräldrars situation » Barnets behov » Samhällets ansvar

Livsvillkor i området – trygghet, otrygghet och riskexponering

Barnens berättelser ger en sammantaget komplex bild av vardagslivet i de områden där de växer upp. De beskriver en tydlig dubbelhet, där stark lokal gemenskap, relationell trygghet och tillhörighet samexisterar med återkommande exponering för våld, kriminalitet och rekryteringsförsök. De här erfarenheterna påverkar hur barnen rör sig i området, vilka val de gör och hur de upplever sin frihet och trygghet i vardagen.

Gemenskap och relationell trygghet

Flera barn beskriver området som en plats präglad av igenkänning, långvariga relationer och social samhörighet. Att känna människor i området, ha vuxit upp tillsammans och vara en del av ett lokalt sammanhang beskrivs som viktiga källor till trygghet, trots områdets problematik.

”Det finns en trygghet i att man känner igen folk, även om det är ett otryggt område.”

”Har man växt upp här känns det ändå tryggt på något sätt. Det här är mitt område, mitt hem.”

Relationell trygghet skapas genom vardagsrelationer med vänner, släktingar, grannar och äldre syskon, vilka bidrar till att barnen känner sig sedda och mindre ensamma. Flera barn lyfter även fysiska förbättringar i området, såsom upprustningar, parker och gemensamma ytor, som tecken på utveckling och omsorg och som stärker känslan av identifikation och lokal stolthet.

Exponering för risker och vardaglig otrygghet

Parallellt med den relationella tryggheten beskriver barnen en vardag där våld och kriminalitet är återkommande inslag. Riskerna upplevs som både konkreta och svårförutsägbara, och barnen skiljer mellan två huvudsakliga former av otrygghet: generell och situationsbunden.

Den generella otryggheten beskrivs som något som kan inträffa var som helst och när som helst i den direkta närmiljön, oberoende av plats eller tid.

”Det kan hända var som helst, på vilken plats som helst, när som helst. Man kan vara på fel plats vid fel tid. De kan skjuta fel.”

Barnens oro framstår tydligt som förankrad i egna och gemensamma erfarenheter från vardagen, snarare än som något abstrakt eller avlägset.

Flera barn hänvisar till konkreta händelser de själva varit nära eller direkt berörts av.

”Jag var så rädd när det var en sprängning nära.”

”Man ser saker runtomkring sig. De äldre frågar till exempel unga om de kan sälja droger. Så jag är orolig och otrygg.”

Den situationsbundna otryggheten knyts i stället till specifika platser som upplevs som särskilt riskfyllda, exempelvis centrum, tunnelbanestationer eller kiosker där kriminella ofta samlas. Barnen beskriver hur de anpassar sina rörelsemönster, tider ute och vägval utifrån en detaljerad kännedom om området.

”Vissa platser är mer otrygga, typ vid tunnelbanan... utanför kiosken står gäng. Det är olika på olika platser. Man måste känna sitt område och veta var man kan gå.”

Barnen gör även könsspecifika analyser av risker i sin vardag. Flickor beskriver oftare oro för att bli följda, trakasserade eller utsatta för olika former av våld, medan pojkars otrygghet i högre grad kopplas till risken att dras in i konflikter, bli misstänkta eller utsättas för rekryteringsförsök.

”Killar är rädda för att bli rekryterade och tvingas göra något brott. Tjejer är mer oroliga att någon ska typ göra något mot dem.”

Utöver den egna otryggheten beskriver barnen också hur de bär en kollektiv oro för syskon och vänner som rör sig i området.

”Jag blir orolig över min lillebror när han går ut själv.”

Rekrytering och social påverkan

Barnen beskriver rekrytering till kriminalitet som en aktiv, uppsökande och strategisk process som ofta riktas mot yngre barn. Till skillnad från andra risker i området, som i viss mån kan undvikas genom att hålla sig borta från särskilda platser, upplevs rekrytering som mer svår att undvika.

Rekryteringsprocessen beskrivs som stegvis och relationsbaserad. Ofta sker den genom någon barnet redan känner eller känner till, men den kan också vara spontan, exempelvis genom att ”en random kille” tar kontakt på platser där barn vistas utan tydlig vuxennärvaro, såsom centrum, banker eller torg.

Ett första steg kan vara att kontakt etableras genom vänlighet eller mindre handlingar av generositet, till exempel att bjuda på mat, ge uppmärksamhet eller erbjuda gåvor.

”Han var schysst, bjöd på mat.”

När en relation väl har etablerats följer mindre uppdrag som gradvis ökar i allvar. Dessa skapar ofta en känsla av skuld eller beroende, vilket gör det svårt att säga nej. Flera barn beskriver att man i det läget upplever sig sakna valmöjligheter.

”Betalingen är inte en belöning, det är ett fängelse.”

Därefter följer ökad press, krav och ibland hot. Barnen beskriver rekryteringen som en process som är lätt att ”glida in i”, men mycket svår att ta sig ur. En flicka liknar processen vid ett spel:

”Det är som i *Squid Game*, där de lockar in med pengar. Man joinar för att det inte är en så stor grej, men sen blir det bara värre och värre. Det är ett spel man inte ska gå in i. Samma med kriminalitet. Det går inte att sluta och det blir värre.”

Sociala medier beskrivs som en central arena för påverkan. Plattformar som Snapchat och TikTok används för att visa upp status, pengar och livsstilar som kan framstå som attraktiva, och som möjliggör direktkontakt med barn.

”Sociala medier bidrar till att unga ser kriminalitet, och kriminella visar upp sig. De pratar med barn på Snap, det är lätt att bli indragen där.”

Den digitala miljön möjliggör ständig tillgänglighet och gör att press, manipulation och hot snabbt kan eskalera. På så sätt blir sociala medier inte bara en spegling av riskerna i området, utan en förlängning av dem.

Barnen återkommer till att yngre barn är särskilt utsatta. De beskrivs som mer påverkbara, lättare att manipulera och mindre medvetna om vad olika handlingar kan leda till. I barnens berättelser framkommer att detta gör yngre barn särskilt sårbara för rekrytering. Enligt flera kan den påbörjas redan i tidiga skolår (årskurs 2–4 nämns).

”De rekryterar yngre för de är inte lika smarta, lättare att lura och de får lägre straff.”

Även nyanlända barn beskrivs som särskilt sårbara, bland annat på grund av ekonomisk press, språkliga hinder och svagare sociala nätverk.

”Många nyanlända med dålig ekonomi drabbas hårdast, det har vi märkt.”

Könsspecifika mönster i rekrytering och involvering

Barnens berättelser pekar på könsspecifika mönster i hur rekrytering sker och hur involvering i kriminalitet tar sig uttryck. Skillnaderna rör både

formerna för påverkan och hur delaktighet blir synlig, eller förblir osynlig, i barnens vardag.

När det gäller pojkar framträder rekrytering oftare som direkt och uppdragsbaserad, med tydliga inslag av ekonomiska belöningar och status. Det bidrar till en mer utåtriktad och synlig form av involvering.

”Killar vill imponera på killar.”

Flickors involvering beskrivs i stället som mer indirekt, relationsbaserad och mindre synlig. Den kopplas ofta till emotionellt beroende, lojalitet, hot eller skam, exempelvis genom påverkan i nära relationer eller hot om spridning av privata bilder. Flera barn lyfter särskilt pojkvänner som en riskfaktor för att flickor ska dras in i kriminalitet, just eftersom påverkan sker inom relationer där maktförhållandena inte alltid är jämlika.

”Killar går in för att tjäna något. Tjejerna för att slippa skam.”

Barnen beskriver också hur flickors delaktighet ofta sker i bakgrunden eller i periferin av kriminella miljöer. De kan fungera som stöd, budbärare eller vittnen utan att själva uppfattas som aktiva aktörer.

”Tjejer gör mindre saker, som inte syns.”

”Jag skulle inte säga att tjejer är med i gäng, inte liksom inne, men de hänger runtomkring, de ser vad killarna gör, de är mer vittnen.”

Samtidigt beskrivs flickor i högre grad som riskmedvetna och med ett mer utvecklat konsekvenstänk, vilket i vissa fall kan fungera skyddande. Det innebär dock inte att riskerna är mindre, utan att involvering ofta tar sig andra uttryck och därmed kan vara svårare att upptäcka.

Barnens återkoppling visar även att könsmönstren inte är statiska. En flicka beskriver hur hennes syn förändrats under tiden som gått mellan deltagandet i Expertgrupp Barn och återkopplingen av den preliminära analysen. Efter två dödsskjutningar våren 2026 i Vårby och Rosengård, där en 15-årig flicka häktades misstänkt för båda gärningarna, menar hon att även flickor kan utföra handlingar som tidigare främst förknippats med pojkar. Hennes reflektion illustrerar hur snabbt kriminalitetens uttryck, och dess könskodning, kan förändras.

Barns strategier för att navigera risker

Barnen beskriver en rad vardagliga strategier som de använder för att hantera risker och skapa en känsla av trygghet. Strategierna är inte tillfälliga, utan präglar hur barnen rör sig, vilka de umgås med och vilka val de gör i vardagen.

En vanlig strategi är att röra sig i grupp.

”Vi brukar lämna av alla kompisar på vägen.”

Barnen undviker också särskilda platser, anpassar sina tider ute och väljer alternativa vägar. De beskriver hur de utvecklat en form av ”situationsläsning”, där kroppsspråk, gruppdynamik, klädstil och stämningar används för att bedöma risk.

”När jag går ut väljer jag vissa vägar för att undvika där de brukar hänga.”

”Man kan se, eller man känner av när något ska hända.”

En central strategi är att upprätthålla ständig mental beredskap. Barnen beskriver hur de alltid är uppmärksamma, undviker ögonkontakt, lämnar platser om stämningen förändras och överväger noggrant sina handlingar.

”Man är alltid redo för att något dåligt ska hända. Man är mentalt redo, inte så att man kanske köper vapen, men man måste vara redo om något ska hända en eller någon kompis.”

”Om du ser gängen, titta inte på dem. Om man tittar på dem så misstänker de att du misstänker dem.”

Vänskapsrelationer beskrivs både som trygghetsskapande och som en potentiell risk, särskilt om någon i umgängeskretsen dras in i kriminalitet. Barnen betonar därför vikten av vilka man umgås med.

”Går en in, så går fler in.”

”Det börjar med vänner, det är viktigt vilka man hänger med.”

Barnen beskriver också en förändring i kriminalitetens konsekvenser. Medan kriminalitet tidigare främst drabbade den som själv var involverad, upplever de att hot och våld i dag i ökad utsträckning riktas mot familj och omgivning. Det innebär att även personer utan direkt koppling kan drabbas.

”Förr påverkade kriminalitet de som var delaktiga. Nu kan de gå på civila.”

”Om du hamnar snett drar du med dig hela din släkt.”

Sammantaget framträder i barnens berättelser en vardag där kriminalitetens räckvidd upplevs ha breddats, med ökade konsekvenser även för personer som själva inte är direkt delaktiga.

Föräldrars oro och trygghetsskapande strategier

Barnens berättelser visar att föräldraskapet i deras områden präglas av en stark omsorg om barns säkerhet i en vardag där risker upplevs som närvarande och svåröversägliga. Föräldrars försök att skapa trygghet formas samtidigt av begränsade resurser och ett ofta snävt handlingsutrymme. Avsnittet belyser hur barnen beskriver föräldrars oro, vilka strategier som används för att skapa trygghet samt hur barnen tolkar och förstår dessa handlingar.

Föräldrars oro – konstant, händelsestyrd och könskodad

Barnen beskriver att föräldrars oro för deras säkerhet genomsyrar vardagen. Oron tar sig både generella uttryck, i form av en ständig beredskap för att något oförutsett ska inträffa, och mer händelsestyrda uttryck. Skjutningar eller sprängningar i närområdet leder ofta till omedelbara och ibland långvariga förändringar i vardagen.

”Händer något så får man inte gå ut. Mamma är jätterädd.”

Barnen beskriver att föräldrars oro ofta tar sig olika uttryck beroende på barnets kön. Oron för döttrar kopplas i hög grad till risken för utsatthet, trakasserier eller våld, medan oron för söner oftare handlar om risken att dras in i konflikter eller rekryteras till kriminalitet.

”Tjejer, då är det mer oro för att de ska bli utsatta, killar för att de ska hamna i kriminalitet.”

”För mig är det mer att jag ska utsättas, men mina bröder att de ska göra skit.”

Samtidigt visar barnens resonemang att kön inte är en entydig eller avgörande faktor. Vissa menar att föräldrar är mest oroliga för söner, medan andra upplever att döttrar möter fler restriktioner. Även ålder och upplevd mognad beskrivs som centrala aspekter som påverkar graden av oro och kontroll.

”Min mamma är mer orolig för min syster. Men det är kanske för att hon är yngre. När man är äldre... då är de lite mer säkra.”

Regler, begränsningar och trygghetsskapande strukturer

Som en reaktion på riskerna i området utvecklar föräldrar olika former av regler och begränsningar. Dessa kan handla om tidiga hemkomsttider, krav på att höra av sig ofta, att undvika vissa platser eller restriktioner kring vilka man får umgås med.

Barnen beskriver att de i stor utsträckning förstår varför reglerna finns, även när de upplevs som begränsande. Reglerna tolkas ofta som uttryck för omsorg och som ett sätt för föräldrarna att visa att de bryr sig och vill skydda dem.

”Reglerna gör att man känner sig trygg... men ibland blir det för mycket.”

Efter allvarliga händelser i området upplever barnen att reglerna ofta skärps, ibland under längre perioder. Att inte få gå ut under flera veckor efter en skjutning är ett återkommande exempel.

”Man får inte gå ut, de är oroliga eftersom något kan hända.”

Samtidigt beskriver barnen en osäkerhet hos föräldrarna i hur de ska agera i en föränderlig och svåröversäglig risksituation. Föräldrarna upplevs vilja skapa trygghet, men sakna tillräckliga verktyg för att veta hur de bäst ska agera.

”De förstår hur det är att växa upp här... men de vet inte vad de ska göra.”

Syskon som trygghetsresurs

I barnens berättelser framträder syskon, särskilt äldre syskon, som viktiga trygghetsskapande aktörer. De fungerar ofta som en förlängning av föräldrarnas närvaro när föräldrar inte kan vara på plats.

Äldre syskon kan följa yngre syskon till och från platser, ge råd om vilka personer eller miljöer som bör undvikas, hålla kontakt under dagen och stödja i svåra situationer.

”Min bror följer mig alltid hem... han vet vilka man ska undvika.”

”Föräldrar eller storasyskon, någon hör alltid av sig för att kolla läget.”

Syskonens roll beskrivs som särskilt betydelsefull i familjer där föräldrar arbetar långa pass, är ensamstående eller där andra omständigheter begränsar deras möjlighet till fysisk närvaro. I dessa sammanhang tar syskon ofta ett ansvar som annars hade legat på föräldrarna.

Barnens förståelse för föräldrars agerande

Ur barnens perspektiv ger de genomgående uttryck för en hög grad av förståelse för föräldrars situation. De beskriver att föräldrarna gör så gott de kan utifrån de villkor de har, och att oron i grunden bottnar i omsorg om barnens säkerhet.

”Föräldrar är nog jätteoroliga... många vet nog inte hur de ska hantera det.”

Regler och begränsningar tolkas därför sällan som uttryck för misstro, utan snarare som begripliga och rimliga reaktioner på en riskfylld omgivning. Samtidigt är barnen medvetna om att föräldrars möjligheter att vara närvarande och ge stöd varierar i hög grad, en fråga som utvecklas vidare i avsnittet Strukturella förutsättningar och behov av samhälleligt stöd för tryggt föräldraskap.

Barns behov av föräldrastöd och vägledande strategier

Barnens berättelser ger en samstämmig bild av vilket stöd de behöver från sina föräldrar för att känna trygghet, utvecklas positivt och kunna hantera den komplexa vardag som präglar deras uppväxt. Beskrivningarna omfattar emotionella, relationella och praktiska behov och formar tillsammans ett sammanhållet ramverk för ett trygghetsskapande föräldraskap, utifrån barns egna perspektiv och erfarenheter.

Barnens behov kan sammanfattas i sex övergripande områden: relation och trygg hemmiljö; kommunikation; lagom kontroll; konkret vägledning och strategier; förståelse för tonårens villkor; samt stöd kring fritid, skola och framtidstro. Tillsammans utgör dessa ett flerdimensionellt stöd som barnen beskriver som avgörande för välbefinnande, utveckling och skydd mot risker.

Tabell 1: Barnens modell för föräldrastöd och vägledande strategier

Tema	Centrala behov
Relation och trygg hemmiljö	Välkomnande tryggt hem; känslomässig närvaro, stabilitet och att bli sedd; tid tillsammans; närvaro; omsorg, engagemang
Kommunikation	Lugn, respektfull och återkommande dialog; aktivt lyssnande; vardagsdialog om allt; tålmod; förklaringar istället för skäll
Lagom kontroll	Struktur utan övervakning; veta var barnet är, med vem; koll på vänner; balans mellan tillit och gränser
Konkret vägledning och strategier	Förklara risker; konkreta strategier för att hantera risksituationer: hur man säger nej, vad man gör i pressade situationer; rollspel och exempel från vardagen eller medier; dela erfarenheter; vara förebild
Förståelse för tonårens villkor	Förståelse för tonårens behov; bekräftelse, uppmuntran och stöd; skolstress; minskad press; kunskap om vardagslivet i kontexten.
Fritid, skola och framtidstro	Uppmuntra och stödja en meningsfull fritid; prosociala vuxna förebilder; hjälp med läxor, motivation och mål; sommarjobb

Relation och trygg hemmiljö

Barnen beskriver relationen till föräldrarna som den mest grundläggande skyddsfaktorn i deras liv.

”Barn behöver föräldrar som älskar en.”

Ett tryggt hem handlar enligt barnen inte enbart om fysisk säkerhet, utan om känslomässig närvaro, värme, stabilitet och att bli sedd och bekräftad. Hemmet beskrivs som en emotionell bas där man ska kunna slappna av, prata om det som är svårt och känna stöd och uppskattning. En nära relation skapar förutsättningar för att våga berätta om problem och ta emot råd.

Samtidigt beskrivs avsaknad av trygghet i hemmet som en tydlig riskfaktor.

”Om det är kaos hemma är det risk att gå med i kriminalitet. Man borde känna sig trygg hemma ... visa att du är där, annars hittar man det hos andra.”

Barnen betonar även vikten av tid tillsammans och föräldrars vardagliga engagemang som avgörande för att bygga och upprätthålla denna relation.

”Relationen är viktig, spendera tid med barnet, då blir relationen bättre.”

Kommunikation

Kommunikation framstår som ett av de mest centrala behoven. Barnen understryker betydelsen av lugna, återkommande och respektfulla samtal för att känna trygghet och våga berätta om svåra saker. Ilska, höjda röster eller skäll upplevs skapa rädsla och avstånd.

”Om föräldrar skriker blir man rädd. Då går det inte att få in det de vill säga.”

”Blir de arga blir man rädd och då vill man inte berätta något.”

De betonar också behovet av att förstå varför regler eller beslut finns, snarare än att mötas av förbud utan förklaring.

”De måste förklara varför, och inte bara säga nej.”

Kommunikation beskrivs som något som bör vara en naturlig del av vardagen, inte något som bara sker när problem uppstår. Barnen efterfrågar ömsesidighet, där vuxna inte bara talar till dem utan också lyssnar.

”Föräldrar måste lyssna. Då berättar man hur man har det.”

Kommunikation kan även vara icke-verbal. Barnen beskriver hur förälders närvaro ibland är tillräcklig för att signalera trygghet.

”Ibland behöver man inte prata, bara gråta.”

”Som förälder ska man lyssna, även om det bara är tårar.”

När god kommunikation saknas i hemmet uttrycker barnen ett behov av att ha andra trygga vuxna att vända sig till.

”Om föräldern inte kan prata, då behöver man någon annan vuxen.”

Vid återkopplingen till barnen lyfter en flicka ett perspektiv som rör risken med bristande kommunikation mellan barn och föräldrar. Hon menar att när vuxna inte förmår lyssna, förstå eller tala med barn på ett tryggt och respektfullt sätt uppstår ett tomrum, där andra aktörer kan ta plats.

”De kriminella, de vet hur man pratar med barn.”

Lagom kontroll

Barnen uttrycker behov av kontroll, men betonar att den behöver vara rimlig, motiverad och grundad i tillit snarare än misstro. Kontrollen upplevs som trygghetsskapande när den kombineras med fungerande relation och kommunikation.

”Lagom kontroll – inte för mycket”

Barnen beskriver vikten av att föräldrar vet var barnet är, vilka de umgås med och har rimliga tider för hemkomst, samtidigt som de är närvarande utan att övervaka.

”Föräldrar behöver veta vad barnet gör när det inte är hemma.”

”Föräldrar måste ha koll på barnens vänner och deras föräldrar.”

”Tider gör att föräldrar inte behöver vara lika oroliga.”

”Föräldrar ska vara närvarande, men inte övervaka för mycket.”

Tillitsbaserad kommunikation beskrivs som ett sätt att minska behovet av strikt kontroll.

”Hellre att de litar på en än att man behöver spåras.”

”Kommunicera mer. Mindre straff, fler samtal och råd.”

Konkret vägledning och strategier

Barnen uttrycker behov av mer än enbart generella moraliska uppmaningar. De efterfrågar konkret vägledning i hur man kan hantera risksituationer, särskilt kopplade till rekrytering, grupstryck och oönskade kontakter.

”Man behöver veta vad man ska göra och säga om man hamnar i en situation.”

”De kan berätta vad man ska göra i olika situationer. Till exempel om någon stannar en, vad man kan säga för att ta sig därifrån. Att man kan säga att man ska träffa sin mamma eller nåt.”

De beskriver hur praktiska exempel, rollspel, scenarier och samtal om händelser i vardagen eller i medier kan öka deras beredskap och handlingsförmåga. Det kan handla om rätt och fel, risker, värderingar och konsekvenser, för ökad förståelse för olika situationer.

”Göra teater, spela upp situationer.”

”Man behöver prata om olika saker, argumentera och få perspektiv. Kolla på nyheterna och sen diskutera tillsammans för att lära sig.”

Barnen betonar även värdet av att föräldrar delar egna erfarenheter, inklusive misstag, som ett sätt att skapa närhet och öka förståelsen.

”Föräldrar kan ge exempel från sina egna liv. Så att man kan lära känna dom också och vad dom har varit med om och om dom gjort misstag och vad de lärt sig... då förstår man varandra mer.”

Flera barn påpekar att föräldrar ibland undviker att prata om svåra saker för att skydda dem från oro. Barnen betonar dock att tystnad inte upplevs som skyddande, utan snarare lämnar dem utan stöd i mötet med en komplex verklighet.

”Föräldrar kan vilja skydda en, och berättar inte om saker som händer, för de vill inte skrämma. Men det hjälper inte, de behöver hjälpa en med hur man ska hantera verkligheten”

Öppen och återkommande vägledning beskrivs i stället som avgörande för att barn ska känna sig rustade att fatta genomtänkta beslut och hantera press eller manipulation.

Förståelse för tonårens villkor

Barnen beskriver tonårstiden som en period med ökade behov, emotionella, sociala och praktiska, och betonar vikten av att föräldrar har förståelse för dessa förändringar. Puberteten innebär både konkreta behov, såsom mat, pengar och eget utrymme, och ökad känslomässig sårbarhet.

”Föräldrar behöver förstå hur det är att vara tonåring.”

De lyfter att pressen i vardagen ofta intensifieras under tonåren genom skolstress, prestationskrav och påverkan från sociala medier. I detta sammanhang framhålls bekräftelse hemifrån som särskilt viktig.

Barnen betonar genomgående betydelsen av känslomässig bekräftelse. Att bli sedd, förstådd och uppskattad framstår som ett centralt behov under tonåren. När föräldrar uppmärksammar både deras ansträngningar och de utmaningar de möter, stärks ungas förmåga att hantera press och minskar risken att söka bekräftelse i miljöer som kan innebära ökade risker.

”Vissa pressar sina barn för mycket... då håller man sig borta.”

När föräldrar har insyn i barnens vardag och de villkor som präglar deras liv upplever barnen att konflikter minskar och tryggheten ökar.

Fritid, skola och framtidstro

Meningsfull fritid, stöd i skolan och tillgång till positiva vuxna förebilder beskrivs av barnen som centrala skyddsfaktorer i deras vardag.

Fritidsaktiviteter ger struktur, tillhörighet och alternativa sammanhang som kan minska risken för negativ påverkan. Barnen uttrycker behov av stöd och uppmuntran från föräldrar i att hitta en meningsfull fritid.

”Sport gör att man längtar till saker och strävar efter något.”

Samtidigt betonar barnen att fritidsverksamheter behöver vara trygga och välorganiserade för att fungera skyddande. I avsaknad av närvarande, engagerade och kompetenta vuxna kan dessa miljöer i stället bli riskfyllda. Flera barn beskriver att fritidsgårdar ofta upplevs som otrygga platser, där konflikter kan uppstå mellan grupperingar från olika områden och där kriminell påverkan kan förekomma.

”Det kan vara bra ... men de kan också vara en riskplats där man kan utveckla sin kriminella bana.”

”Det är olika gäng från olika orter som samlas där och då kan det bli konflikt.”

Stöd i skolan framstår som minst lika viktigt för barns trygghet och framtidstro. Föräldrars engagemang i skolarbetet, hjälp med läxor, uppmuntran och samtal om framtida mål beskrivs som avgörande för att barnen ska behålla fokus och motivation.

”Föräldrar behöver veta mer om hur det går i skolan.”

”Ta dig tid när barnen gör sina läxor för att motivera. Fråga, prata – vad är dina mål, vad vill du göra i ditt liv?”

Flera barn understryker också vikten av att föräldrar pratar om varför skolan är viktig, särskilt i områden där många unga riskerar att tappa riktningen.

”När man växer upp i ett sånt här område där många skiter i skolan så är det svårt att hålla kvar, därför är det viktigt att föräldrarna hjälper en.”

Barnen lyfter även sommarjobb som en betydelsefull möjlighet till struktur, ansvar och framtidstro, men uttrycker att sådana möjligheter ofta saknas. De beskriver att sommarjobb kan minska risken att dras in i kriminalitet, stärka självkänslan och samtidigt bidra till familjens ekonomi.

Sammantaget visar barnens berättelser att fritid, skola och föräldrastöd inte kan förstås som separata inslag, utan utgör sammanlänkade delar av samma trygghetssystem. När dessa delar samverkar stärks barns möjligheter till trygghet, utveckling och framtidstro; när någon del brister ökar sårbarheten för negativ påverkan.

Strukturella förutsättningar och behov av samhälleligt stöd för tryggt föräldraskap

Barnens berättelser visar att föräldrars möjligheter att vara närvarande, trygga och stödjande vuxna i hög grad formas av strukturella villkor som ofta ligger utanför familjens direkta kontroll. Ekonomiska förutsättningar, arbetsvillkor, psykisk hälsa, språkliga och kulturella barriärer samt rädsla för myndighetskontakt beskrivs som centrala faktorer som påverkar föräldrars handlingsutrymme. Barnen ger återkommande uttryck för att de ser föräldrarnas vilja att skydda och stödja dem, men också hur bristande samhälleliga förutsättningar begränsar möjligheten att omsätta denna vilja i praktiken.

Sammantaget tydliggör barnens berättelser att både trygghet och otrygghet i föräldraskapet inte kan förstås isolerat från de samhälleliga villkor som omger familjen.

Ekonomiska villkor och tidspress

Barnen beskriver hur ekonomisk stress och krävande arbetsvillkor påverkar föräldrars möjlighet att vara närvarande i vardagen. Långa arbetspass, flera parallella arbeten och oregelbundna tider innebär att föräldrar inte alltid kan vara hemma när barnen behöver stöd och trygghet.

”Föräldrar jobbar mycket... då har de inte tid med sina barn.”

Ekonomisk utsatthet påverkar också familjers möjligheter att erbjuda barnen meningsfull fritid, delta i aktiviteter eller tillgodose grundläggande behov.

”Föräldrar som jobbar men ändå inte får pengarna att räcka – de borde få pengar så det räcker till sina barn.”

”Föräldrar ska inte behöva känna sig stressade att de inte har råd att köpa mat.”

Barnen lyfter ensamstående föräldrar som särskilt belastade, då försörjningsansvar och omsorg vilar på en och samma person. I dessa situationer beskriver barnen hur de själva eller äldre syskon ofta tar större ansvar i vardagen.

Barnen lyfter också att de ser att det är svårt att få jobb för många föräldrar och att det behövs flera olika arbetsmöjligheter.

”Många kan inte språket och då är det svårt att få jobb. Då är det svårt att få ekonomin att gå ihop.”

”Gör det enklare att få jobb. Speciellt för de som inte kommer från Sverige. Det behövs fler arbetsmöjligheter för olika typer av människor.”

Vid återkopplingen förtydligar en av pojkarna att man borde tänka annorlunda.

”Saken är den att bara för att vuxna inte kan svenska, så betyder det inte att de inte kan jobba. Det finns olika typer av jobb. Jobb är också en bra chans att lära sig svenska.”

Psykisk ohälsa, stress och tidigare trauma

Barnen beskriver att många föräldrar lever med långvarig stress, oro eller psykisk ohälsa, vilket påverkar deras möjlighet att vara känslomässigt närvarande. Föräldrar som mår dåligt upplevs ha svårare att hantera konflikter, upprätthålla rutiner och fånga upp barns behov.

”Om en förälder mår dåligt behöver den hjälp för att kunna finnas där för sina barn.”

”Ge mer stöd till föräldrar som inte mår bra, föräldrar kan också ha svårigheter. De med psykisk ohälsa behöver stöd. Det ska vara lättare att få hjälp.”

Flera barn nämner även att tidigare trauman, exempelvis krigserfarenheter, påverkar hur föräldrar hanterar oro och risker i barnens vardag. Barnen visar förståelse för detta, men beskriver samtidigt hur föräldrars mående kan leda till att barn anpassar sitt eget beteende för att inte belasta familjen ytterligare.

Språkliga och kulturella hinder

Språkliga barriärer och begränsad kännedom om det svenska samhället beskrivs som ytterligare faktorer som försvårar föräldrars möjlighet att ge stöd. Barnen förklarar hur bristande språkkunskaper kan göra det svårt för föräldrar att ta del av information från skola, myndigheter och andra samhällsaktörer.

Barnen beskriver också hur de ibland får fungera som tolkar eller informationsbärare i familjen, vilket i praktiken flyttar ansvar från vuxna till barn.

”Jag lärde mig ju svenska först.”

Kulturella skillnader och bristande insyn i lokala normer och riskmiljöer beskrivs som ytterligare hinder för föräldrars möjlighet att ge relevant och situationsanpassad vägledning.

”De vet inte hur samhället fungerar, eller vad som händer i området. Då är det svårt att hjälpa.”

Tillit, rädsla och misstro gentemot myndigheter

En återkommande barriär som barnen lyfter är föräldrars rädsla för att söka stöd från myndigheter, särskilt socialtjänsten. Rädslan bottnar enligt barnen i oro för att bli missförstådda, stigmatiserade eller att riskera ingripanden som kan påverka familjen negativt.

”Många föräldrar är rädda att be om hjälp. De tror att socialen ska ta barnen.”

Barnen beskriver även en generell osäkerhet kring hur myndigheter fungerar och en upplevelse av att familjens situation och kulturella sammanhang inte alltid förstås. Detta leder till att stöd som finns tillgängligt inte alltid används, trots att behov finns.

Barnen beskriver också föräldrars oro att begränsa barnets framtids-
möjligheter vid upptäckt av diagnoser eller annan information om barnet
som kan få konsekvenser längre fram.

”Många föräldrar vill inte säga att det är något fel på barnet, för då har det
inte samma möjligheter senare i livet, det blir svårare om något är fel eller svårt”

Barnens förslag på samhälleliga stödinsatser

Barnen är tydliga med att föräldrar inte kan bära hela ansvaret för trygghet
själva. De pekar på behovet av bredare samhälleliga insatser som kan stärka
både föräldraskapet och barnens vardag.

Bland de stöd som lyfts fram återfinns:

Tryggare områden och fler vuxna i offentliga miljöer

Barnen lyfter att området skulle kännas tryggare med ökad polisnärvaro och
fler kameror. De ger genomgående uttryck för en positiv inställning till polis
och polisnärvaro i området. Synlig polis beskrivs som trygghetsskapande
och som ett tecken på att samhället är närvarande och tar ansvar för
tryggheten i barnens vardag.

Samtidigt betonar barnen att flera trygga vuxna i deras närmiljö minskar
risken för rekrytering och otrygghet, och de beskriver denna närvaro som
ett kollektivt vuxenansvar:

”Vuxna behöver vara mer uppmärksamma, inte bara ha hörlurar och kolla
på telefonen. Vara mer närvarande så de ser vad som händer och lägga sig i
och hjälpa till.”

Fler fritidsaktiviteter och meningsfulla miljöer

Barnen beskriver att fritidsaktiviteter behöver vara tillgängliga, trygga och
ledda av kompetenta och trygga vuxna. Många upplever att dagens
fritidsgårdar inte fyller denna funktion.

”Det kan vara en riskplats om det inte finns bra vuxna där.”

De föreslår även fler möjligheter till sommarjobb som ett konkret sätt att skapa positiva alternativ i utsatta miljöer.

”Mer jobb för ungdomar. Det hjälper.”

Bättre skolmiljöer och fler vuxna i skolan

”Vi spenderar mesta tiden i skolan. Det behövs mer resurser och fler vuxna.”

Barnen lyfter skolan som en central vardagsmiljö där trygghet och vuxennärvaro behöver stärkas. På en av skolorna serveras frukost varje morgon, något som barnen beskriver som mycket positivt och som de menar borde erbjudas fler. Samtidigt betonar de framför allt behovet av fler närvarande vuxna i skolan, som kan bidra till ökad trygghet, stöd och stabilitet under skoldagen.

Arbets- och språkstöd till föräldrar

”Lär vuxna svenska - det är viktigt”

”Det behövs fler arbetsmöjligheter för olika typer av människor”

Barnen lyfter behovet av både språkstöd och ökade möjligheter till arbete för föräldrar. De kopplar detta direkt till minskad stress i familjen och ökad möjlighet för föräldrar att vara närvarande, engagerade och stödjande i barnens vardag.

Ekonomiskt stöd och rimligare ekonomiska levnadsvillkor

Barnen beskriver behovet av ekonomiskt stöd och mer rimliga levnadsvillkor som en förutsättning för att föräldrar ska kunna fokusera på barns trygghet och välmående.

”Sänk hyrorna så att pengarna räcker.”

”Om stressen över pengar försvinner har de mer tid för sina barn.”

Ekonomisk stress beskrivs därmed som något som inte bara påverkar föräldrarna själva, utan även deras möjligheter att vara närvarande och skapa trygghet för sina barn.

Stöd till nyanlända familjer

Barnen efterfrågar mer genomtänkt och nivåanpassad information för nyanlända, som omfattar allt från lokala risker till hur skolan och andra samhällsfunktioner fungerar. De lyfter även behovet av stöd som i större utsträckning tar hänsyn till kulturella och erfarenhetsmässiga skillnader.

”Det behövs olika stöd beroende på var man kommer ifrån.”

Sammantaget visar resultaten att barns trygghet i utsatta områden inte kan förstås som en fråga om individuella val eller enskilda familjers förmåga. Istället formas den i ett dynamiskt samspel mellan relationella och strukturella villkor. Barnens berättelser synliggör hur föräldrar utgör en central skyddsfaktor i barnens vardag, samtidigt som deras möjligheter att fullt ut axla detta ansvar ofta begränsas av omständigheter bortom familjens kontroll. Resultaten visar därmed att barns egna strategier, föräldrars handlingsutrymme och samhälleliga förutsättningar är tätt sammanlänkade och tillsammans formar barns upplevelser av trygghet och otrygghet.

1 BRA

3 1

RELATION 1

mellan föräldrar + barn

4

TRYGGHET

De ska umgås med
sina barn medan de
är fortfarande små, så
för de att kunna sig
tillgga.

2 1

De ska visa att deras
barn är älskade och
att de vill ha de där.
Visa kärlek, vara som
en vän.

1

Förstå hur kropp
en fungerar under
puberteten

↓
Äter mycket,
bryr sig om kläder
(vill ha pengar)

3 1 1 2

3. Diskussion

Det här kapitlet diskuterar studiens resultat i relation till hur barns trygghet formas i utsatta områden. Analysen tar sin utgångspunkt i samspelet mellan barns egna strategier, föräldrars handlingsutrymme och samhällets strukturella ansvar. Barnens berättelser relateras till relevant forskning, teoretiska perspektiv och nationella styrdokument, med särskilt fokus på implikationer för brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd.

Studiens resultat är kontextbundna och illustrativa snarare än generaliserbara. Samtidigt synliggör de mönster och mekanismer som är relevanta även i andra områden med liknande livsvillkor och riskmiljöer.

Övergripande analytiska slutsatser

Barns trygghet som ett flernivåfenomen

Barnens berättelser om hur trygghet formas i vardagen kan förstås i ljuset av situationell handlingsteori (SAT). Där ses brottslighet och normbrytande handlingar som ett resultat av samspelet mellan individers handlingsbenägenhet och de situationer de exponeras för (Wikström m.fl., 2012). I det perspektivet framstår barns återkommande risknavigering inte som ett uttryck för individuella brister, utan som ett resultat av samspelet mellan individer och de vardagsmiljöer som skapar, begränsar och omformar barns handlingsutrymme.

Analysen visar samstämmigt att barns trygghet i utsatta områden formas i ett dynamiskt samspel mellan tre ömsesidigt beroende nivåer: barns egna strategier, föräldrars möjligheter att ge skydd och vägledning samt samhällets strukturella förutsättningar. Denna flernivålogik ligger i linje med både ekologiska modeller för barns utveckling (Bronfenbrenner, 1979) och med situationell handlingsteori, där risk, utsatthet och trygghet kan förstås som relationella och kontextberoende fenomen (Wikström, 2017; 2019; 2023).

Barnens berättelser visar hur stark lokal gemenskap och relationell trygghet kan samexistera med hög riskexponering. Att växa upp i ett utsatt område innebär i sig varken normbrytande beteende eller brottsbenägenhet (Wikström & Treiber, 2016). Tvärtom visar både tidigare forskning och barnens egna utsagor att de flesta barn utvecklar medvetna strategier för att undvika kriminalitet, även i miljöer där riskerna är påtagliga (Wikström & Treiber, 2016; Wikström m.fl., 2012).

Ur detta perspektiv kan barnens strategier, såsom att röra sig i grupp, anpassa sina rörelsemönster och kontinuerligt läsa av sin omgivning, förstås som rationella anpassningar till en vardag präglad av otrygghet. Samtidigt

innebär strategierna ett ansvar och en ständig vaksamhet som inte bör ligga på barn. De framstår därmed inte som uttryck för faktisk trygghet, utan som anpassningar till bristande vuxennärvaro och otillräckliga skyddande strukturer i barns vardag. Det ligger i linje med Barnombudsmannens iakttagelser om att barn i otrygga miljöer ofta utvecklar avancerade anpassningsstrategier i avsaknad av fungerande vuxenstöd, vilket innebär en ansvarsförskjutning snarare än ett reellt skydd (Barnombudsmannen, 2026).

Sammantaget tydliggör analysen att barns trygghet behöver förstås som både relationell och strukturell. När skyddande vuxenresurser och samordnade samhällsinsatser brister tvingas barn själva bära ett ansvar för riskhantering som inte är förenligt med ett barnrättsperspektiv.

Förändrad brottslighet och konsekvenser för prevention

Mot bakgrund av samspelet mellan individuella strategier och strukturella villkor är förändringen i brottslighetens karaktär central för att förstå barns ökade riskexponering. Ett centralt analytiskt bidrag i studien är barnens beskrivningar av hur kriminaliteten förändrats över tid. Dessa ligger i linje med nationella analyser som visar att traditionell, normtestande ungdomsbrottslighet har minskat, samtidigt som rekrytering av barn till kriminella nätverk har ökat och sker i allt yngre åldrar (Brå, 2023a; Polismyndigheten, 2021; 2024; SOU 2025:11).

Barnen beskriver inte kriminalitet som något de själva aktivt söker, utan som något som i allt högre grad söker upp dem, strategiskt, relationsbaserat och ofta tidigt i barn- och tonåren. Involvering i kriminalitet sker därmed ofta i sammanhang där barn samtidigt är utsatta, beroende och påverkbara, snarare än utifrån egen brottslig intention. Det förstärker den ansvarsförskjutning som identifierats i föregående analys.

Utvecklingen pekar mot behovet av en omorientering av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Fokus behöver i mindre utsträckning ligga på att korrigera normbrytande beteenden hos enskilda barn, och i större utsträckning på att minska barns exponering för kriminogena situationer i vardagen, både i fysiska och digitala miljöer. Den digitala dimensionen förstärker problematiken ytterligare, då rekrytering och påverkan via sociala medier ofta sker utanför vuxnas direkta insyn (Polismyndigheten, 2024).

Analysen synliggör även könsspecifika mönster i hur riskexponering och involvering i kriminalitet tar sig uttryck. Mönstren bör dock förstås i relation till sammanhang, relationer och livsvillkor snarare än som uttryck för fasta könsroller. Barnens berättelser om flickors mer indirekta och

relationsbaserade involvering kompletterar forskning som visar att flickor och kvinnor sällan är formellt delaktiga i kriminella nätverk, men ändå kan fylla betydelsefulla roller genom nära relationer till nätverksinvolverade pojkar och män (Brå, 2025).

Regeringens skrivelse *Barriärer mot brott* betonar att kriminalitet inte kan förebyggas enbart genom repressiva åtgärder, utan kräver långsiktiga socialpreventiva insatser som stärker barns uppväxtvillkor (Regeringen, 2023). Barnens berättelser indikerar dock att dessa barriärer i praktiken ofta är svaga eller saknas, vilket också uppmärksammas i Barnombudsmannens rapporter (Barnombudsmannen, 2026).

Föräldrar som central skyddsfaktor under begränsade villkor

Föräldrar framträder i barnens berättelser som den mest centrala trygghetsskapande resursen i vardagen. Barnen beskriver hur föräldrar aktivt försöker skydda dem genom regler, begränsningar, tät kontakt och närvaro. Dessa strategier tolkas i hög grad som uttryck för omsorg, ansvar och engagemang.

Det stämmer överens med forskning som visar att föräldrars relationella närvaro, gränssättning och kommunikativa vägledning utgör centrala mekanismer för ungas moralutveckling och självreglering, särskilt i miljöer där formell kontroll är begränsad. I de sammanhangen har föräldrar en viktig roll i att minska barns exponering för risksituationer och stärka deras förmåga att fatta normstyrda beslut i vardagen (Wikström & Treiber, 2017)

Samtidigt visar analysen tydligt att föräldrars möjligheter att fullgöra denna skyddande roll i utsatta områden ofta är strukturellt begränsade. Ekonomisk stress, oregelbundna arbetstider, psykisk ohälsa, språkliga hinder och rädsla för myndighetskontakt påverkar föräldrars möjlighet att vara närvarande och ge kontinuerlig vägledning. Det stämmer med tidigare forskning och myndighetsrapporter som visar hur sådana livsvillkor kraftigt kan begränsa föräldrars handlingsutrymme, även när viljan att skydda och stödja barnen är stark (Kalin, 2024; Länsstyrelsen Stockholm, 2023; MFoF, 2022).

Ur ett barnrättsperspektiv innebär det att barns rätt till trygghet och skydd inte kan läggas på familjen ensam när strukturella villkor systematiskt försvårar föräldrars möjligheter att agera. Föräldraskapsstöd som inte beaktar dessa villkor riskerar att bli både otillräckligt och ojämnt (SOU 2017:47).

Barnens berättelser visar därmed att föräldrars brottsförebyggande och trygghetsskapande potential är starkt beroende av kontext. I praktiken vilar den på samhällets förmåga att minska barns vardagliga exponering för riskmiljöer och samtidigt stärka de villkor inom vilka föräldrar förväntas agera.

Barnens perspektiv bidrar till att nyansera förenklade föreställningar om bristande föräldraskap. I stället synliggörs hur även engagerade och omsorgsfulla föräldrar kan ha begränsade möjligheter att omsätta sin vilja i praktiken när de yttre villkoren är krävande. Föräldrar i utsatta områden bör därför inte förstås som en bristfällig resurs, utan som en central och viktig brottspreventiv resurs i barns liv. Deras möjligheter att skapa trygghet och stödja sina barn är dock i hög grad beroende av att samhällets stöd är långsiktigt, samordnat och tillgängligt.

Den tolkningen ligger i linje med statliga uppdrag och professionsforskning som betonar vikten av tidiga, relationella och samordnade stödinsatser för föräldrar i utsatta sammanhang (Regeringskansliet, 2020; Kapetanovic m.fl., 2026). Studier som belyser professionellas erfarenheter visar att relation, trygghet och social samhörighet är avgörande för att föräldrar ska våga delta i och fullfölja stödinsatser. Det emotionella klimatet och känslan av gemenskap framträder därmed som centrala mekanismer för delaktighet och möjlig förändring, särskilt i sammanhang där språk, migration och tidigare erfarenheter av myndighetskontakt kan utgöra barriärer (Kapetanovic m.fl., 2026).

Barnens beskrivningar av föräldrars rädsla och tveksamhet inför myndighetskontakt, som i vissa fall leder till att stöd inte söks eller tas emot, kan vidare förstås i ljuset av forskning som identifierar tillit som en central mekanism i fungerande välfärdsinsatser. Franzén m.fl. (2020) visar att bristande tillit kan utgöra en grundläggande barriär för att nå familjer i behov av stöd, även när insatserna är frivilliga och väl utformade.

Barnens egna berättelser om behovet av relation, tillit och begriplighet som grund för stödjande föräldraskap ligger därmed i tydlig linje med denna forskning. De förstärker bilden av att föräldraskapsstöd behöver utformas på ett sätt som erkänner både föräldrars ansvar och deras rätt till stöd.

Från uppfostran till skydd och navigering – barns perspektiv på föräldrastöd

Barnens beskrivningar av vilket stöd de behöver från sina föräldrar ger ett konkret innehåll åt vad brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd behöver innebära i praktiken. De efterfrågar inte ökad kontroll eller striktare regler, utan relationell närvaro, tillitsfull kommunikation, lagom kontroll och konkret vägledning i vardagsnära risksituationer.

I en kontext där kriminaliteten är relationsbaserad och ibland hotfull framstår generella moraliska budskap som otillräckliga. I stället betonar barnen behovet av praktiska strategier för att hantera press, gruppträck, rekrytering och digital påverkan. Det pekar mot behovet av att omdefiniera brottsförebyggande föräldraskapsstöd i utsatta områden, från ett fokus på disciplin och normkorrigering till ett tydligare fokus på skydd, navigering och motståndskraft.

Ur ett situationellt handlingsteoretiskt perspektiv handlar det om att stärka de delar av föräldraskapet som är mest verkningsfulla i sammanhang där direkt kontroll är begränsad. Relation, tillit och kommunikation framträder i detta perspektiv som centrala skyddsfaktorer (Wikström & Treiber, 2017).

Forskning visar också att föräldrars gränssättning har störst skyddande effekt när den kombineras med värme, dialog och förståelse för barnets perspektiv (Kapetanovic m.fl., 2026). Barnens betoning av "lagom kontroll" kan därmed förstås som en efterfrågan på struktur som vilar på relation och tillit, snarare än på övervakning eller repressiva åtgärder.

Barnen lyfter även framtidstro som en central skyddsfaktor. Stöd kopplat till skola, fritid, meningsfulla aktiviteter och arbete framstår som avgörande för att skapa positiva livsbanor och minska risken att kriminella miljöer blir de mest tillgängliga sammanhangen. Föräldraskapsstöd kan därför inte frikopplas från barns vardagsarenor, utan behöver förstås som en del av ett bredare trygghetssystem där relationellt stöd och strukturella förutsättningar samverkar.

Samhällets ansvar och behovet av proportionerlig universalism

Barnens berättelser visar att barns trygghet och föräldrars möjligheter att ge stöd i hög grad formas av de samhälleliga villkor som omger barns vardag. Trygghet framträder därmed inte enbart som en fråga om relationen mellan barn och förälder. Den är också beroende av bredare strukturella förutsättningar såsom trygga fysiska miljöer, närvarande vuxna i barns vardagsarenor, fungerande skolor och tillgång till meningsfull fritid. Barnen lyfter även behovet av språk- och arbetsstöd till föräldrar samt minskad ekonomisk stress, vilket synliggör hur frågor om försörjning, arbete och boende påverkar både föräldrars närvaro och familjers vardag.

I det sammanhanget pekar barnens berättelser särskilt ut fritidsgårdar som en arena med både tydliga risker och stor preventiv potential. Fritidsgårdar beskrivs som platser där det vistas många barn i riskzon, och ibland även barn med etablerade kontakter till kriminalitet. När trygg vuxennärvaro, kontinuitet och meningsfullt innehåll saknas riskerar dessa miljöer att förstärka utsatthet och normalisera riskbeteenden. Samtidigt visar barnens erfarenheter att fritidsverksamhet, under rätt förutsättningar, kan fungera som viktiga ingångar för tidiga och relationsbaserade insatser, särskilt för barn som är svåra att nå via skolan eller genom myndighetskontakter.

Dessa iakttagelser ligger väl i linje med statliga analyser som betonar att barns uppväxtvillkor och risk för utsatthet formas i ett samspel mellan individuella, relationella och strukturella faktorer. Det visar också att tidiga, samordnade och socioekonomiskt träffsäkra insatser är avgörande för att minska ojämlikhet och förebygga problemutveckling (Regeringen, 2017; ESO, 2025). Barnens perspektiv tydliggör därmed hur föräldraskapets skyddande potential är starkt beroende av de villkor inom vilka föräldrar förväntas agera.

Analysen stärker därmed argumentet för ett föräldraskapsstöd utformat enligt principen om proportionerlig universalism, där alla föräldrar erbjuds stöd, men där omfattning, innehåll och tillgänglighet anpassas efter familjers och områdets olika belastning (ESO, 2025; SOU 2017:47). Ett jämlikt stöd i detta perspektiv förutsätter en medvetet ojämlig resursfördelning. Mer omfattande och långsiktiga insatser riktas då till de sammanhang där riskerna och belastningen är störst, inklusive de vardagsarenor där barn faktiskt befinner sig.

Barnens beskrivningar bekräftas av Riksrevisionens iakttagelser, som visar att bristande samordning, kontinuitet och likvärdighet i samhälleliga insatser ofta leder till att ansvaret för komplexa risker förskjuts till familjer och föräldrar, trots att de saknar mandat och resurser att hantera dem (Riksrevisionen, 2024). Liknande slutsatser lyfts i Barnombudsmannens årsrapport, som visar att när tidiga och samordnade samhällsinsatser uteblir tvingas barn själva hantera utsatthet som borde mötas av ett fungerande skyddsnät (Barnombudsmannen, 2023). SBU:s förstudie om implementering av föräldraskapsstödsprogram pekar samtidigt på ett tydligt glapp mellan kunskap och praktik. Där utgör bristande lokal anpassning och svag samordning centrala hinder för att nå familjer i socioekonomiskt utsatta områden (SBU, 2024).

Sammantaget visar analysen att ett effektivt brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd inte främst avgörs av vilka insatser som erbjuds, utan av hur dessa organiseras, samordnas och förankras i barns och familjers faktiska vardagsvillkor. Det ligger väl i linje med Länsstyrelsernas erfarenheter, som visar att bristande samordning, kortsiktighet och otydliga ansvarsförhållanden utgör återkommande hinder för ett hållbart stöd till familjer (Länsstyrelserna, 2023).

De här slutsatserna utgör en viktig grund för de fortsatta resonemangen om barns perspektiv och de strategiska rekommendationer som följer i rapporten.

Barns perspektiv – från ambition till praktik

Sammantaget visar analysen att det ännu finns ett glapp mellan barnrättsliga ambitioner och praktisk tillämpning. Trots tydliga styrdokument och uttalade krav på barns delaktighet (Regeringen, 2018) saknas fortfarande systematiska och etablerade former för att integrera barns perspektiv i utformningen av brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Barnens berättelser i denna studie visar att deras erfarenheter och perspektiv utgör en nödvändig kunskapskälla för att utveckla insatser som är legitima, träffsäkra och hållbara i relation till barns faktiska vardagsvillkor.

Genom att synliggöra samspelet mellan barns vardag, föräldrars villkor och samhällets ansvar tydliggör studien varför barns perspektiv inte kan reduceras till en principiell ambition, utan behöver ges ett reellt genomslag i utveckling och utformning av insatser.

Barns erfarenheter bidrar med kunskap om hur risker uppstår, hur skydd skapas i praktiken och vilka stödformer som upplevs som relevanta i vardagen. Det är avgörande för att insatser ska få avsedd effekt.

Regeringens strategi för *Barriärer mot brott* betonar vikten av samordnade insatser kring barn och familjer, där skola, socialtjänst och civilsamhälle samverkar (Regeringen, 2023). Barnens erfarenheter i denna studie visar dock att sådana samordnade strukturer ofta saknas eller fungerar bristfälligt i praktiken. För att strategin ska få genomslag krävs därför inte enbart organisatorisk samverkan, utan även ett arbetssätt där barns perspektiv tas på allvar och används aktivt för att stärka både föräldrar och lokala vuxennätverk i barns vardagsmiljöer.

Rekommendationer för brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden

Regeringens skrivelse *Barriärer mot brott* klargör att kriminalitet inte kan förebyggas genom enbart repressiva åtgärder, utan kräver långsiktiga socialpreventiva insatser som stärker barns uppväxtvillkor och minskar exponering för riskmiljöer (Regeringen, 2023). Barnens berättelser i denna studie visar dock att sådana skyddande barriärer i praktiken ofta är svaga eller frånvarande. Det innebär att barn själva tvingas hantera risker som de saknar möjlighet att påverka. Det bekräftas även av Barnombudsmannens iakttagelser om allvarliga konsekvenser när barns utsatthet inte fångas upp i ett tidigt skede (Barnombudsmannen, 2026).

Sammantaget visar studien att barns trygghet i utsatta områden formas i ett samspel mellan barns vardag, föräldrars handlingsutrymme och samhällets strukturella ansvar. I det sammanhanget framträder föräldrar inte enbart som mottagare av stöd, utan som en av de mest betydelsefulla resurserna i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Samtidigt begränsas deras möjligheter att vara trygga och närvarande vuxna ofta av strukturella villkor. Ett effektivt brottsförebyggande föräldraskapsstöd kan därför inte utformas enskilt som en familjeinsats, utan behöver ses som en del av ett bredare, samordnat trygghetssystem.

Mot denna bakgrund föreslås följande strategiska rekommendationer.

Strategiska rekommendationer

1. Gör barns perspektiv till en styrande utgångspunkt

Barns erfarenheter av trygghet, otrygghet och risk behöver utgöra en central kunskapskälla i utvecklingen av brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Barns perspektiv bör integreras systematiskt i planering, genomförande och uppföljning, snarare än begränsas till enstaka dialoger eller symboliska inslag.

2. Omdefiniera föräldraskapsstödet innehåll utifrån kontext

Föräldraskapsstöd behöver i högre grad fokusera på relation, skydd och navigering i komplexa riskmiljöer, snarare än på kontroll och tillsyn. Barnens berättelser visar att föräldrar behöver stöd i att vara närvarande, lyhörda och vägledande i konkreta risksituationer i barns vardag, inklusive i digitala miljöer. Föräldraskapsstöd bör därför i större utsträckning ge praktisk och situationsanpassad vägledning som stärker föräldrars förmåga att hantera de risker barn möter i sina faktiska livssammanhang.

3. Prioritera proportionerlig universalism

Alla föräldrar behöver stöd, men behoven varierar. Ett jämlikt föräldraskapsstöd förutsätter därför bred tillgång kombinerad med differentierad intensitet och tillgänglighet. I områden med hög belastning krävs mer långsiktiga och resursstarka stödformer. Likabehandling innebär här rätt, inte lika, fördelning.

4. Samordna föräldraskapsstöd med strukturella samhällsinsatser – skolan som central arena

Föräldrars möjligheter att vara trygga och skyddande vuxna är starkt beroende av samhälleliga förutsättningar som rör arbete, ekonomi, språk, psykisk hälsa, skolans funktion och tillgång till fritidsverksamhet. Föräldraskapsstöd bör därför inte utformas som en fristående familjeinsats, utan integreras i ett samlat välfärds- och trygghetsarbete där ansvar, resurser och insatser samordnas kring barns och familjers vardag.

Barnens berättelser visar att skolan utgör en av de mest närvarande och betydelsefulla vuxenmiljöerna i deras liv, där både trygghet och otrygghet formas. För att skolan ska kunna fungera brottsförebyggande behöver socialpreventiva insatser integreras i skolans ordinarie uppdrag, med fokus på relationer, vuxennärvaro och tidig samverkan mellan skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt andra relevanta aktörer. Det ligger i linje med regeringens aktuella satsning på att stärka skolans roll i det brottsförebyggande arbetet (Regeringen, 2026).

Samordningen bör utgå från barns och familjers faktiska vardagsvillkor och innebära att stödsatser är långsiktiga, tillgängliga och sammanhängande. Barn och unga bör också ges reella möjligheter att bidra med sina perspektiv i utvecklingen av samordnade insatser, för att säkerställa att stödet är relevant, träffsäkert och legitimt.

5. Bygg tillit och sänk trösklar till stöd – nå de föräldrar som i dag står längst ifrån insatser

Föräldrar med störst behov av stöd är ofta de som har svårast att nås av, söka eller ta del av etablerade insatser. Att faktiskt nå dessa föräldrar behöver därför vara en uttalad utgångspunkt i utformningen av föräldraskapsstöd. Stödet bör präglas av lokal närvaro, kontinuitet och ett icke-skuldbeläggande förhållningssätt, snarare än av krav, kontroll eller höga trösklar för deltagande.

Särskilt viktiga är vardagsnära miljöer där barn och familjer redan befinner sig och där tillit kan byggas över tid. I sådana sammanhang kan relationsbaserade och lågtröskliga insatser fungera som en första ingång till stöd för familjer som annars har begränsad kontakt med skola, socialtjänst eller andra myndigheter. Samarbete med civilsamhället och lokalt förankrade aktörer är centralt för att skapa legitimitet, tillgänglighet och långsiktighet i stödet, samt för att minska de barriärer som språk, tidigare erfarenheter eller bristande tillit kan innebära.

6. Säkerställ långsiktighet och uthållighet

Effektivt föräldraskapsstöd förutsätter stabil finansiering, tydligt ansvar och integration i ordinarie verksamhet. Erfarenheter visar att kortsiktiga projekt och tidsbegränsade satsningar riskerar att bidra till fragmentering och förstärka ojämlikhet, särskilt i områden med stora och långvariga behov.

Långsiktighet är särskilt avgörande i sammanhang där barn och familjer lever med återkommande otrygghet och där tillit till samhälleliga aktörer byggs upp över tid. Barnens berättelser visar att kontinuitet i vuxennärvaro och stöd utgör en central förutsättning för trygghet, medan tillfälliga insatser och bristande uthållighet riskerar att skapa otydlighet och minska förtroendet för stödinsatser. För att brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd ska få varaktig effekt behöver insatser därför vara långsiktigt finansierade, tydligt ansvarsförankrade och integrerade i ordinarie strukturer, snarare än beroende av tidsbegränsade projektmedel.

Mot bakgrund av ovanstående rekommendationer kan den övergripande strategiska inriktningen sammanfattas enligt följande:

Ett effektivt brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden förutsätter:

- att barns perspektiv vägleder beslutsfattande och prioriteringar,
- att föräldrar ges reella och långsiktiga förutsättningar att vara skyddande vuxna, och
- att samhällets ansvar tydliggörs, samordnas och tar hänsyn till strukturell ojämlikhet.

När samspelet mellan barns egna strategier, föräldrars omsorg och samhällets stöd fungerar stärks förutsättningarna för trygghet, jämlikhet och långsiktigt hållbara uppväxtvillkor. När något av dessa led brister ökar risken för utsatthet och otrygghet.

För att stödja omsättningen av rapportens rekommendationer i praktiskt arbete har dessa konkretiserats i en praktisk vägledning. I Appendix 1 presenteras exempel på rekommenderade arbetssätt, ansvarsfördelning och uppföljningsfrågor anpassade för kommunal och regional nivå.

Bilagor

Bilaga A. Kunskapsöversikt och teoretiska utgångspunkter

Denna bilaga presenterar den kunskapsmässiga och teoretiska kontext som rapportens analys och rekommendationer vilar på. I rapportens huvudtext ges företräde åt barns perspektiv och det empiriska materialet, medan föreliggande bilaga erbjuder en fördjupning för läsare som önskar en mer utförlig genomgång av relevant forskning, teoretiska perspektiv och nationella styrdokument.

Kunskapsöversikten är avsiktligt placerad efter resultat, analys och rekommendationer, i linje med rapportens barncentrerade och empirinära upplägg.

Kunskapsöversikten syftar inte till att ge en uttömmande bild av forskningsläget, utan till att tydliggöra de centrala kunskapsmässiga ramar inom vilka rapportens analyser har utvecklats och hur resultaten förhåller sig till etablerad forskning och styrning inom det brottsförebyggande området.

Ett barnrättsperspektiv utgör en central utgångspunkt inom forskning, lagstiftning och nationella strategier som rör barns uppväxtvillkor och trygghet. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har barn rätt till trygghet, skydd, personlig integritet och delaktighet i frågor som rör deras liv, såväl inom familjen som i samhället i stort (FN, 1989). Föräldrar har ett primärt ansvar för barnets omsorg, utveckling och trygghet och lyfts i såväl forskning som nationella strategier fram som en av de viktigaste skyddsfaktorerna i barns liv.

Samtidigt visar forskning och myndighetsrapporter att föräldrars möjligheter att omsätta dessa rättigheter i praktiken i hög grad påverkas av strukturella och kontextuella villkor. Socioekonomisk utsatthet, otrygghet i bostadsområdet och kriminell påverkan kan begränsa föräldrars handlingsutrymme, även när viljan att skydda och stödja barnen är stark. Forskningen pekar därmed på att trygghet formas i ett samspel mellan relationella och strukturella faktorer, snarare än som ett resultat av individuella egenskaper hos barn eller föräldrar.

Det är väl belagt att ungdomsbrottslighet i hög grad är åldersrelaterad och att de flesta barn och unga som begår brott inte fortsätter på en kriminell bana som vuxna (Brå, 2023b; Moffitt, 2017; Wikström m.fl., 2024). Senare forskning och myndighetsrapporter har dock i ökande grad uppmärksammat hur barn i vissa områden tidigt exponeras för kriminalitet och kriminell påverkan, samt hur denna exponering påverkar barns upplevelse av trygghet och föräldrars möjligheter att fungera som skyddande och vägledande vuxna i vardagen. Detta perspektiv är centralt för att förstå såväl rapportens empiriska resultat som de analyser och rekommendationer som presenteras.

Brottsförebyggande arbete: prevention, inriktning och kunskapsläge

Inom det brottsförebyggande arbetet görs ofta en grundläggande distinktion mellan reaktiv och proaktiv prevention. Reaktiv prevention avser insatser som sätts in efter att problem redan har uppstått, exempelvis när barn misstänks för brott eller när normbrytande beteenden redan är etablerade. Även om sådana åtgärder i vissa situationer kan vara nödvändiga innebär de ofta att skada redan har inträffat, både för barnet och för familjen (ESO, 2025). Trots detta dominerar såväl den offentliga debatten som det faktiska brottsförebyggande arbetet fortfarande i hög grad av reaktiva insatser.

Samtidigt råder bred samsyn inom forskning och statliga analyser om att tidiga, proaktiva insatser har avgörande betydelse för att minska risken för att problem utvecklas, fördjupas och befästs över tid (ESO, 2025; Regeringen, 2017). Proaktiv prevention syftar till att stärka skyddsfaktorer och minska barns exponering för kriminogena miljöer innan riskfyllda mönster har etablerats. Ett sådant förhållningssätt innebär en förskjutning från att reagera på redan uppkomna problem till att skapa förutsättningar för trygga uppväxtvillkor i ett tidigt skede.

Forskningen visar att tidiga insatser generellt har större potential att påverka barns utveckling i positiv riktning än åtgärder som sätts in först när problem blivit synliga. Genom att stärka relationer, tillgång till stöd samt sociala sammanhang som erbjuder stabilitet kan risken för normbrytande beteenden och kriminalitet minska (Wikström, 2019; 2023). Även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv framstår tidig och främjande prevention som central, då den kan bidra till att minska långsiktiga kostnader kopplade till kriminalitet, social utsatthet och ohälsa (ESO, 2025).

Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet riktat mot barn och familjer har också en tydlig rättslig förankring. Enligt Socialtjänstlagen (2025:400) ska socialtjänsten arbeta förebyggande och främjande för att skapa trygga uppväxtvillkor och tidigt uppmärksamma barn som riskerar att fara illa. Lagen betonar därmed vikten av tidiga, samordnade och behovs- anpassade insatser för barn och familjer, vilket ligger i linje med såväl forskningsläget som tidigare analyser av barns uppväxtvillkor i utsatta områden. De behov som framträder i studien kan därför förstås som ett uttryck för behov som redan omfattas av samhällets lagstadgade ansvar, snarare än som individuella brister hos barn eller föräldrar.

Föräldrar är de viktigaste personerna i ett barns liv och har, enligt barnkonventionen, ett särskilt ansvar för barnets omsorg, utveckling och trygghet. Samtidigt har föräldrar rätt till stöd från samhället när de behöver det för att kunna fullgöra detta ansvar (FN, 1989). Detta understryker att barns trygghet inte enbart är en fråga om föräldrars individuella förmåga, utan om samhällets ansvar att skapa förutsättningar för ett hållbart och fungerande föräldraskap.

Förändrad brottslighet bland barn och unga

Forskning om sambandet mellan ålder och brottslighet visar att ungdomsbrottslighet i stor utsträckning följer relativt stabila åldersmönster. Brottsligt beteende kulminerar ofta under de sena tonåren och avtar därefter, och för majoriteten av unga är brottsligheten tillfällig och övergående (Brå, 2023b; Moffitt, 2017; Wikström m.fl., 2024). Denna kunskap har länge varit central för förståelsen av traditionell ungdomsbrottslighet, som ofta kopplats till normtestande beteenden, impulsivitet och gruptryck.

Samtidigt har denna förklaringsmodell visat sig ha begränsad räckvidd när det gäller den organiserade kriminalitet där barn rekryteras in i kriminella nätverk. Även om den övergripande ungdomsbrottsligheten i Sverige har minskat sedan 1990-talet, särskilt vad gäller traditionell och normtestande brottslighet (Brå, 2026; SOU 2025:11), visar forskning och myndighetsrapporter att rekryteringen av barn till organiserad kriminalitet har ökat och förändrats i karaktär (Brå, 2023a; Polismyndigheten, 2021; 2024). Denna form av kriminalitet kännetecknas av strategisk och relationsbaserad påverkan från äldre kriminella aktörer, ofta riktad mot barn i unga åldrar, och innebär nya och mer komplexa risker med allvarliga konsekvenser.

I sådana sammanhang kan barn befinna sig i flera roller samtidigt: som aktörer i brottsliga handlingar, men också som brottsoffer genom hot, utnyttjande och våldsutsatthet (Brå, 2026). Rapporter från Bris, baserade på barns egna berättelser, visar att barn som lever i eller i nära anslutning till dessa miljöer ofta upplever stark rädsla, normaliserad otrygghet och en känsla av ansvar för både sig själva och andra, samtidigt som deras rätt till skydd och trygghet inte tillgodoses fullt ut (Bris, 2022; 2026). Kontakter och rekryteringsförsök sker både i fysiska miljöer och via digitala plattformar, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden (Brå, 2023a; Polismyndigheten, 2024).

Samtidigt understryker forskning att de allra flesta barn som växer upp i dessa områden inte utvecklar ett kriminellt beteende (Wikström & Treiber, 2016). Däremot påverkas deras upplevelse av trygghet, framtidstro och tillit till vuxenvärlden i betydande grad. Det uppmärksammas även i statliga granskningar, där Riksrevisionen pekar på återkommande brister i samordning, likvärdighet och kontinuitet i statens insatser för barn som misstänks för grova brott. Enligt Riksrevisionen har arbetssätt och strukturer inte utvecklats i takt med den förändrade brottsligheten, vilket riskerar att få allvarliga konsekvenser för både barn och deras familjer (Riksrevisionen, 2024).

Föräldrar som brottspreventiv och trygghetsskapande resurs

För att brottsprevention ska vara effektiv krävs en förståelse av både vad som ska förebyggas och vilka mekanismer preventiva insatser behöver påverka (Wikström, 2019; 2023). Brottsprevention kan förstås som åtgärder som syftar till att minska individers benägenhet att begå brott och samtidigt reducera risken i de situationer och miljöer där brott kan uppstå (ESO, 2025; Regeringen, 2017).

Situationell handlingsteori (SAT) erbjuder ett analytiskt ramverk för att förstå brott som ett resultat av samspelet mellan individers brottsbenägenhet och de situationer de exponeras för (Wikström, 2019; 2023). Utifrån det perspektivet behöver effektiv prevention rikta sig till flera nivåer samtidigt: till individen, till familjen och till barns vardagsmiljöer.

I det här sammanhanget har föräldrar en central roll. Föräldrars betydelse handlar inte enbart om gränssättning och tillsyn, utan också om hur vardagliga interaktioner bidrar till barns moralutveckling, självkontroll och motståndskraft mot negativa sociala influenser (Wikström & Treiber, 2017). Föräldrar påverkar också vilka sociala sammanhang och fysiska miljöer barn exponeras för, vilket är särskilt avgörande i sammanhang där kriminell påverkan är närvarande. Detta gör föräldrar till både en social och situationell preventionsaktör.

Samtidigt visar forskning och myndighetsrapporter att föräldrars möjligheter att fungera som skyddande vuxna är starkt kontextberoende. Föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden verkar ofta under strukturellt begränsade villkor, präglade av ekonomisk stress, psykisk ohälsa, språkliga hinder och rädsla för myndighetskontakt. Det överensstämmer med tidigare forskning som visar hur föräldrars omsorg och engagemang ofta begränsas av yttre villkor, även när viljan att skydda och stödja barnen är stark (Kalin, 2024; Länsstyrelsen Stockholm, 2023; MföF, 2022).

Föräldraskapsstöd i utsatta områden

Tidigare studier visar att föräldraskapsstöd i utsatta områden upplevs som mest meningsfullt när det är relationsbaserat, tillitsfullt och anpassat till föräldrars faktiska livsvillkor (Kapetanovic & Skoog, 2024; Lindahl m.fl., 2026). Föräldrar uttrycker ofta en stark vilja att vara närvarande och skyddande, men pekar samtidigt på hinder såsom ekonomisk stress, migrationsrelaterade erfarenheter, otrygghet i bostadsområdet och bristande tillit till samhällsinstitutioner (Länsstyrelsen Stockholm, 2023). Dessa villkor begränsar i praktiken föräldrars handlingsutrymme, även när engagemanget är starkt.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) visar att ett likformigt utformat föräldraskapsstöd riskerar att förstärka ojämlikhet, eftersom familjer med större belastning ofta har svårare att ta del av generella insatser (MFoF, 2024; 2026). Mot den bakgrunden framhåller myndigheten behovet av ett proportionerligt universellt föräldraskapsstöd, där stöd erbjuds brett men där intensitet, innehåll och tillgänglighet anpassas efter olika familjers och områdets behov.

Samtidigt pekar SBU:s förstudie på ett tydligt glapp mellan kunskap och praktik. Bristande lokal anpassning, otillräcklig samordning och svag förankring i målgruppens vardag identifieras som centrala hinder i genomförandet av föräldraskapsstöd, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden (SBU, 2024). Liknande utmaningar lyfts även i statliga uppdrag om föräldraskapsstöd och förebyggande arbete. Där betonas det att insatser behöver vara tillgängliga, jämlika och integrerade i det bredare arbetet för barns trygghet och hälsa (Regeringskansliet, 2020).

Forskning visar vidare att familjer i utsatta områden ofta har behov av stöd som inte enbart fokuserar på individuella föräldrafärdigheter, utan även på att hantera negativa områdeseffekter och stärka barns motståndskraft i kriminogena miljöer (MFoF, 2024; Nilsson m.fl., 2021). Det ligger i linje med ekologiska teorier om barns utveckling, som betonar hur både barn och föräldrar påverkas av externa och kontextuella förhållanden på flera nivåer, från familj och närmiljö till bredare samhällsstrukturer (Bronfenbrenner, 1979).

Sammantaget pekar kunskapsläget på att föräldraskapsstöd i utsatta områden behöver utformas som en del av ett bredare och sammanhållet trygghetssystem. För att vara verkkningsfullt krävs att stödet kombinerar relationsbaserade arbetssätt med strukturell förståelse och samordning, och att det tar hänsyn till de komplexa villkor som präglar både barns och föräldrars vardag.

Barns perspektiv i forskning och praktik – ett fortsatt utvecklingsområde

Trots omfattande kunskap om föräldrars villkor och om brottsförebyggande arbete saknas fortfarande systematiskt inhämtad kunskap om hur barn i utsatta områden själva upplever trygghet, föräldraskap och samhälleligt stöd. I såväl forskning som myndighetsrapporter och nationella styrdokument uppmärksammas återkommande vikten av barns delaktighet. Men det konstateras också att barns egna perspektiv i praktiken i begränsad utsträckning används som ett självständigt kunskapsunderlag i utvecklingen av föräldraskapsstödjande och brottsförebyggande insatser (MFoF, 2021).

Barnkonventionens artikel 12 slår fast barns rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i frågor som rör dem (FN, 1989). I den *Nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd* betonas vidare att barns perspektiv ska beaktas i utformningen av insatser som riktar sig till föräldrar och familjer (Regeringen, 2018). Samtidigt visar kartläggningar och litteraturöversikter att barns röster sällan inhämtas systematiskt och att barns erfarenheter ofta förmedlas indirekt, genom vuxnas tolkningar av barns behov och situation (MFoF, 2021).

Barns perspektiv framstår därmed mindre som ett etablerat empiriskt kunskapsfält och mer som ett återkommande identifierat utvecklingsbehov inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Avsaknaden av barns egna röster innebär en risk för att insatser utformas utifrån antaganden som inte fullt ut fångar de villkor, risker och skyddsfaktorer som präglar barns vardag i områden med kriminell påverkan.

Bilaga B: Genomförande och metod

Bilagan ger en fördjupad redovisning av metod och genomförande som legat till grund för studiens resultat och analys. I huvudrapporten beskrivs metodvalet översiktligt för att tydliggöra studiens barnrättsliga ansats, medan den här bilagan ger en mer detaljerad genomgång.

Studien har genomförts med metoden Expertgrupp Barn, utvecklad av Bris för att möjliggöra barns delaktighet och reella inflytande i kunskapsprocesser som rör deras livsvillkor och vardag. Metoden utgår från barnkonventionens rättigheter och är särskilt utformad för att skapa trygga, barnrättssäkra forum där barn ges utrymme att dela erfarenheter, resonemang och perspektiv på frågor som berör dem. Expertgrupp Barn utvecklades 2016 i samarbete med PLAN Sveriges ungdomsråd och vilar på Bris samtalsmetodik samt erfarenhetsbaserad kunskap om hur barns delaktighet kan möjliggöras i praktiken. Metoden har genomgått barnkonsekvensanalys och granskats av extern barnrättsexpert, vilket säkerställer att arbetssättet är anpassat till barns behov och förutsättningar (Bris, 2020).

Valet av Expertgrupp Barn kan förankras teoretiskt i ett deltagande forskningsperspektiv där barn förstås som aktiva kunskapsbärare snarare än enbart som respondenter. Inom denna ansats betonas frågor om makt, delaktighet och kunskapsproduktion, och vikten av att forskningsmetoder utformas så att barn ges möjlighet att bidra på egna villkor (Coyne & Carter, 2024; Schweiger, 2024). Schweiger (2024) beskriver hur detta perspektiv innebär en förflyttning från vuxencentrisk utgångspunkt till att erkänna barn som kompetenta aktörer med egna insikter om sina liv. Coyne och Carter (2024) framhåller på liknande sätt att kreativa, inkluderande och deltagaranpassade arbetssätt kan stärka barns möjligheter att uttrycka sig på olika sätt och bidra till att minska maktobalansen mellan vuxna forskare och barn. De betonar att barns perspektiv bör genomsyra hela forskningsprocessen, från design och genomförande till analys och återkoppling, för att delaktigheten inte ska bli symbolisk, utan reell och meningsfull, vilket också utgör en bärande utgångspunkt för metoden Expertgrupp Barn.

Urval och rekrytering

Rekryteringen till studien genomfördes i samarbete med fyra skolor i Linköping, Norrköping och Botkyrka, där elever bor i områden som av Polismyndigheten klassificeras som utsatta eller särskilt utsatta. Deltagande barn skulle ha fyllt 15 år. Under skolbesök informerades elever av Bris om studiens syfte, upplägg, frivillighet och konfidentialitet. Elever som önskade delta anmälde sitt intresse via en utsedd kontaktperson på respektive skola.

Sammanlagt genomfördes sex expertgrupper fördelade på fyra skolor, med totalt 29 deltagande barn (17 flickor och 12 pojkar). Grupperna bestod av 4–6 deltagare per tillfälle, vilket möjliggjorde både gruppdiskussion och individuellt utrymme för reflektion.

Genomförande av Expertgrupp Barn

Expertgrupperna strukturerades kring tre övergripande frågeområden kopplade till studiens syfte och forskningsfrågor. Varje gruppträff varade cirka tre timmar och innehöll, i linje med metoden, en kombination av strukturerade samtal och mer aktiva, kreativa moment. Detta ligger även i linje med Coyne och Carters (2024) betoning av att barn bör erbjudas flera uttrycksformer för att möjliggöra fördjupad delaktighet och minska risken för att vissa röster dominerar. Arbetssättet syftade till att skapa trygga samtalsmiljöer där barnen kunde resonera fritt, både individuellt och tillsammans med andra, utan krav på att representera någon annan än sig själva.

Expertgrupperna leddes av erfarna kuratorer från Bris, utbildade i metoden Expertgrupp Barn, medan en forskare deltog som observatör med ansvar för dokumentation och analytiska fältanteckningar.

Mot slutet av varje gruppträff sammanfattade forskaren sina preliminära observationer och tolkningar för deltagarna. Detta gav barnen möjlighet att bekräfta, förtydliga eller korrigera sådant som riskerade att misstolkas (Bris, 2020). Detta förstärker möjligheterna för ett gemensamt meningsskapande.

Efter genomförandet av samtliga expertgrupper bjöds deltagarna in till en uppföljande träff där de fick återkoppla på ett preliminärt analysutkast. Återkopplingen användes aktivt i den fortsatta analysprocessen för att justera, fördjupa och i vissa fall omformulera teman. Enligt metoden är detta viktigt, då det ger barnen reellt inflytande över hur deras berättelser och erfarenheter representeras i studiens resultat och stärker både studiens trovärdighet och dess barnrättsliga förankring (Bris, 2020).

Etiska överväganden

Studien aktualiserar flera etiska aspekter kopplade till forskning med barn och unga, särskilt i utsatta områden och i relation till frågor om trygghet, utsatthet, föräldraskap och samhälleligt stöd. En central utgångspunkt har varit barns rätt till skydd, integritet och delaktighet i frågor som rör deras liv, i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (FN, 1989) och grundläggande forskningsetiska principer såsom frivillighet och informerat samtycke (Etikprövningslagen, 2003:460).

Deltagande i studien har varit frivilligt och föregåtts av åldersanpassad information om studiens syfte, upplägg och möjligheten att avstå från eller avbryta deltagandet utan negativa konsekvenser. Särskild hänsyn har tagits till barnets egen rätt att fatta beslut om sitt medverkande.

Metoden för datainsamlingen, Expertgrupp Barn, är utformad för att möjliggöra barns delaktighet på ett tryggt och barnrättsbaserat sätt (Bris, 2020). För att värna deltagarnas integritet har inga ljudinspelningar genomförts och inga personuppgifter dokumenterats. Dokumentationen har utgjorts av fältanteckningar och annat arbetsmaterial som skapades av barnen under Expertgrupp Barn, och möjliggör inte identifiering av enskilda deltagare.

Eftersom studien berör potentiellt känsliga teman har frågorna utformats för att möjliggöra reflektion på en övergripande nivå, utan krav på att barnen ska dela privata erfarenheter. Beredskap för stöd och uppföljning har funnits vid behov i samverkan med Bris, och en trygghetsperson från skolan har varit tillgänglig för barnen under hela processen.

Resultaten redovisas på gruppnivå och med särskild omsorg för att undvika stigmatisering och bakvägsidentifiering. Detta ligger i linje med etiska principer för deltagarorienterad forskning med barn, där delaktighet, erkännande och skydd förstås som sammanlänkade och ömsesidigt beroende etiska dimensioner (Coyne & Carter, 2024; Schweiger, 2024).

Analysprocess

Analysen genomfördes som en induktiv tematisk analys inspirerad av Braun och Clarke (2006; 2012). Tematisk analys bedömdes vara särskilt lämpad för studiens syfte, då fokus låg på att förstå barns erfarenheter, resonemang och meningsskapande snarare än att enbart kategorisera eller kvantifiera innehåll. Metoden möjliggör ett tolkande arbetssätt där återkommande mönster och betydelser i barns utsagor kan identifieras och analyseras på en nivå som sträcker sig bortom en deskriptiv innehållsanalys (Braun & Clarke, 2006).

Analysen omfattade fältanteckningar, arbetsmaterial och sammanfattningar från samtliga genomförda Expertgrupp Barn-träffar. Analysprocessen inleddes med upprepade genomläsningar av allt insamlat material i syfte att skapa en helhetsförståelse av barnens berättelser och de sammanhang i vilka de uttrycktes. Detta motsvarar den initiala fasen av familierisering som beskrivs av Braun och Clarke (2006; 2012). Därefter följde en fas av initial kodning, där meningsbärande enheter markerades och organiserades utifrån sin relevans för studiens syfte. Kodningen genomfördes induktivt, vilket innebär att koder och teman växte fram ur materialet snarare än utifrån i förväg fastställda analytiska kategorier, i enlighet med Braun och Clarkes (2006) beskrivning av datadriven tematisk analys.

I nästa steg organiserades koderna i preliminära teman. Den tematiska strukturen utvecklades genom en iterativ process där materialet kontinuerligt prövades mot de framväxande temana, i linje med Braun och Clarkes (2012) betoning på reflexivitet och analys som en pågående, fördjupande process. Teman omformulerades, slogs samman eller avgränsades i takt med att analysen fördjupades och nya samband identifierades. Inom varje huvudtema identifierades även underteman som synliggjorde variationer och nyanser i barnens resonemang och erfarenheter.

Analysen resulterade i fyra övergripande teman som speglar hur barnen beskriver:

- livsvillkor och risker i området,
- föräldrars oro och trygghetsskapande strategier,
- barns behov av föräldrastöd och vägledande strategier, samt
- strukturella förutsättningar och behov av samhälleligt stöd för tryggt föräldraskap.

Varje huvudtema analyserades för sig, med samtidig uppmärksamhet på hur temana samspekar och överlappar varandra.

Som en central del av analysprocessen återkopplades preliminära teman, resultat och tolkningar till deltagarna vid ett uppföljande möte. Barnens synpunkter användes för att förtydliga, justera och i vissa fall omformulera tematiseringen, vilket stärkte analysens träffsäkerhet och trovärdighet. Genom att inkludera barnens återkoppling ökade förutsättningarna för att tolkningarna låg nära deras erfarenheter och gav samtidigt barnen ett reellt inflytande över hur deras berättelser och perspektiv representerades i studiens resultat, i linje med studiens barnrättsbaserade ansats.

Sammantaget möjliggjorde analysprocessen en fördjupad förståelse av hur barn upplever och navigerar i sina vardagsmiljöer, vilka risker de identifierar samt vilket stöd de själva och deras föräldrar upplever sig behöva. Analysen synliggör både gemensamma mönster och variationer i barnens berättelser och utgör grunden för rapportens resultat, diskussion och rekommendationer.

Appendix

Vägledning för brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden.

Denna bilaga konkretiserar rapportens övergripande rekommendationer och syftar till att fungera som ett vägledande stöd för kommuner, länsstyrelser och andra aktörer som planerar, genomför eller samordnar brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd. Rekommendationerna är ordnade efter genomförandenivå och kan användas som underlag för lokala handlingsplaner, uppdrag, samverkan och uppföljning.

1. Systematisera barns delaktighet i styrning och utveckling

Syfte: Säkerställa att barns perspektiv integreras på ett strukturerat, långsiktigt och meningsfullt sätt.

Rekommenderade åtgärder:

- Etablera återkommande former för dialog med barn och unga i områden där föräldraskapsstöd bedrivs, exempelvis genom expertgrupper, ungdomsråd eller barnpaneler.
- Säkerställa att barns perspektiv används tidigt i planeringsfasen, inte enbart i uppföljning eller kommunikation.
- Göra barn delaktiga i utformandet av konkreta övningar i föräldraskapsstödet och pröva dem med barn innan de implementeras.
- Dokumentera hur barns synpunkter påverkat beslut, prioriteringar eller utformning av insatser och återkoppla till barnen på vilket sätt deras inspel tagits tillvara.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: socialtjänst, skola och fritidsverksamhet i samverkan
- Regional nivå: länsstyrelser som stödjer metodutveckling och kvalitetssäkring

Uppföljning:

- Finns dokumenterade rutiner för barns delaktighet?
- Kan konkreta förändringar i stödets utformning kopplas till barns inspel?

2. Utveckla föräldraskapsstöd med fokus på skydd och navigering

Syfte: Anpassa innehåll till barns och föräldrars faktiska vardag och riskmiljöer.

Rekommenderade åtgärder:

Utforma föräldraskapsstöd som inkluderar:

- konkret vägledning i hur barn kan hantera grupptryck, rekrytering och hot
- stöd i hur föräldrar kan samtala med barn om relationsbaserad kriminalitet och digital påverkan
- praktiska exempel och vardagsnära scenarier.

Använda dialogbaserade och relationsorienterade arbetssätt snarare än standardiserade program utan lokal anpassning.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: genomförande i samverkan mellan socialtjänst, skola, civilsamhälle
- Regional nivå: stöd i kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte

Uppföljning:

- Upplever föräldrar att stödet är relevant för deras vardag?
- Innehåller stödet konkreta och tillämpbara strategier?

3. Tillämpa principen om proportionerlig universalism

Syfte: Motverka ojämlikhet genom differentierat och behovsanpassat stöd.

Rekommenderade åtgärder:

Erbjud föräldraskapsstöd till alla, men:

- förstärka tillgänglighet (språk, tider, plats) i områden med hög belastning
- anpassa stödets intensitet och omfattning efter lokala behov och riskfaktorer
- undvika likformiga lösningar i områden med hög kriminalitet och socioekonomisk utsatthet.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: behovsanalys och lokal prioritering
- Regional nivå: uppföljning av jämlikhet i tillgång till stöd

Uppföljning:

- Vilka grupper nås – och vilka nås inte?
- Finns skillnader i genomförande mellan områden med olika belastning?

4. Samordna föräldraskapsstöd med strukturella samhällsinsatser

Syfte: Minska den samlade belastningen på familjer och stärka helheten i stödet.

Rekommenderade åtgärder:

Integrera föräldraskapsstöd med insatser som rör:

- arbete och försörjning
- språkstöd och samhällsorientering
- psykisk hälsa och trauma
- skola och fritidsverksamhet

Säkerställa fungerande samverkan mellan socialtjänst, skola, arbetsmarknadsaktörer och civilsamhälle.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: etablera gemensamma arbetsformer
- Regional nivå: samordningsstöd och strategisk uppföljning

Uppföljning:

- Finns fungerande samverkansstrukturer i praktiken?
- Upplever familjer stödet som sammanhängande eller fragmenterat?

5. Bygg tillit och sänk trösklar till stöd

Syfte: Nå de föräldrar som har störst behov av stöd.

Rekommenderade åtgärder:

Använd relationella och förtroendeskapande arbetssätt, såsom:

- lokal närvaro
- kontinuitet i personal
- samarbete med civilsamhällesaktörer

Utforma stödet som icke-skuldbeläggande, lättillgängligt och frivilligt.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: ansvar för bemötande, tillgänglighet och anpassning
- Regional nivå: stöd i metodutveckling och spridning av goda exempel

Uppföljning:

- Har tilliten till stödinsatser ökat över tid?
- Har deltagande breddats?

6. Integrera digitala miljöer i föräldraskapsstödet

Syfte: Möta barns och ungas vardag även i digitala miljöer.

Rekommenderade åtgärder:

Inkludera:

- kunskap om hur rekrytering och påverkan sker digitalt
- stöd till föräldrar i hur samtal om sociala medier kan föras utan övervakning eller konflikt

Erbjuda praktiskt stöd för samtal om digitala risker.

Ansvar och genomförande:

- Kommunal nivå: integrera digitala frågor i befintliga stödformer
- Regional nivå: kompetenshöjande insatser

Uppföljning:

- Upplever föräldrar ökad trygghet i att prata om digitala risker?
- Är digitala frågor integrerade i ordinarie stöd?

7. Säkerställ långsiktighet och uthållighet

Syfte: Skapa hållbara insatser med varaktig effekt.

Rekommenderade åtgärder:

Undvika kortsiktiga projekt utan förankring i ordinarie verksamhet.

Säkerställa:

- tydligt ansvar
- stabil finansiering
- kontinuerlig kompetensutveckling

Ansvar och genomförande:

- Kommunal och regional nivå: gemensamt ansvar för långsiktig styrning

Uppföljning:

- Är insatserna integrerade i ordinarie strukturer?
- Finns en plan för uppföljning, lärande och utveckling?

Sammanfattande vägledande princip:

Brottsförebyggande och trygghetsskapande föräldraskapsstöd i utsatta områden bör utgå från följande princip:

Barns perspektiv + Föräldrars förutsättningar + Samhällets ansvar = Hållbar trygghet

När dessa tre nivåer samverkar skapas förutsättningar för insatser som är legitima, jämlika och verkningsfulla.

Referenser

- Barnombudsmannen. (2023). *Jag hade vitt hjärta – Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet*.
<https://www.barnombudsmannen.se/stallningstaganden/publikationer/arsrapport-2023/>
- Barnombudsmannen. (2026). "Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas" – Om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor.
https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/bo_arsbok_2026_hedersvald_wcag.pdf
- Braun, V., & Clarke, V (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V (2012). Thematic analysis. I H. Cooper (Red.), *APA handbook of research methods in psychology*, Vol. 2 (s. 57–71). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13620-004>
- Bris. (2020). *Expertgrupp Barn – en beprövad metod för barns inflytande*.
- Bris. (2022). *Barns rättigheter i skottlinjen. Om gängkriminalitet och barns uppväxtvillkor*.
- Bris. (2026). *Barnrapporten 2026*.
<https://www.bris.se/globalassets/pdf/rapporter/barnrapporten-2026/>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University press.
- Brottsförebyggande rådet. (2023a). *Barn och unga i kriminella nätverk: En studie av inträde, brott, villkor och utträde (Rapport 2023:13)*.
- Brottsförebyggande rådet. (2023b). *Forskning om ålder och brott (Rapport 2023:1)*.
https://bra.se/download/18.403f39de192bd4311313edc/1730191258452/2023_1-Forskning-om-alder-och-brott.pdf
- Brottsförebyggande rådet. (2025). *Flickor och kvinnor i kriminella nätverk (Rapport 2025:13)*.
- Brottsförebyggande rådet. (2026). *Statistik om brottsutvecklingen*.
<https://bra.se/statistik/statistik-om-brottsutvecklingen>
- Coyne, I., & Carter, B. (Eds.). (2024). *Being participatory: Researching with children and young people – Co-constructing knowledge using creative, digital and innovative techniques* (2nd ed.). Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-47787-4>

Etikprövningslagen. (2003:460). *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Svensk författningssamling.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. (2025). *Innan det är för sent*. ESO-rapport 2025:7. https://eso.expertgrupp.se/rapporter/2025_7-innan-det-ar-for-sent/

FN. (1989). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad från <https://unicef.se/barnkonventionen>

Franzén, C., Nilsson, E. L., Norberg, J. R., & Peterson, T. (2020). Trust as an analytical concept for the study of welfare programmes to reduce child health disparities: The case of a Swedish postnatal home visiting programme. *Children and Youth Services Review*, 118, 105472. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105472>

Kalin, T. (2024). *Om upptäckt och sortering till social barnavård: Longitudinella perspektiv på barn som far allvarligt illa*. Doktorsavhandling Jönköpings universitet. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-64174>

Kapetanovic, S., & Skoog, T. (2024). In their own voices: Immigrant mothers' experiences and perceptions of the group-based self-assured parents programme for parents in disadvantaged areas in Sweden. *Journal of Family Studies*, 30(4), 700–718. <https://doi.org/10.1080/13229400.2024.2318319>

Kapetanovic, S., Nordgren, J., & Skoog, T. (2026). Providing parental education to mothers with immigrant backgrounds in Sweden: Course leaders' views of the Self-Assured Parents programme. *Journal of Child and Family Studies*, 35, 358–370. <https://doi.org/10.1007/s10826-025-03212-x>

Lindahl, L., Olsson, J., & Alfredsson, E. (2026). Transition to parenthood: Parents' experiences of an extended home visiting programme in socioeconomically disadvantaged areas of Sweden. *International Journal for Equity in Health*, 25, Article 89. <https://doi.org/10.1186/s12939-026-02822-1>

Länsstyrelserna. (2023). *Att lyckas med föräldraskapsstödjande arbete: Metodstöd för kommuner*. Länsstyrelsen i Örebro län. <https://www.lansstyrelsen.se/orebro/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2023/att-lyckas-med-foraldraskapsstodjande-arbete---metodstod-for-kommuner.html>

Länsstyrelsen Stockholm. (2023). *Oroa dig inte mamma, det är bara skottlossning: Intervjuer med föräldrar i utsatta områden*. <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2023/oroa-dig-inte-mamma-det-ar-bara-skottlossning---intervjuer-med-foraldrar-i-utsatta-omraden.html>

Moffitt, T. E. (2017). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. In A. Walsh & K. M. Beaver (Eds.), *Biosocial theories of crime* (pp. 69–96). Routledge.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2021). *Barns rättigheter i föräldraskapsstödande insatser En kartläggande litteraturöversikt*.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2022) *Uppdrag att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd: Slutredovisning*.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2024). *Genomförande av handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Slutrapport*.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2026).
Föräldraskapsstöd under hela uppväxten – en litteraturkartläggning.

Nilsson, E. L., Ivert, A. K., & Torstensson Levander, M. (2021). Adolescents' Perceptions, Neighbourhood Characteristics and Parental Monitoring-Are they Related, and Do they Interact in the Explanation of Adolescent Offending? *Child Indicators Research*, 14(3), 1075–1087.
<https://doi.org/10.1007/s12187-020-09789-7>

Polismyndigheten. (2021). *Polisen om unga kriminella: Inte ovanligt att 11 och 12 åringar rekryteras*. <https://polisen.se>

Polismyndigheten. (2024). *Så kan den digitala rekryteringen av barn och unga till kriminalitet gå till*. <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2024/>

Polismyndigheten. (2025). *Lägesbild över utsatta områden 2025*.
Polismyndigheten. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>

Regeringen. (2017). *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program* (Skr. 2016/17:126).
<https://www.regeringen.se/contentassets/d0b212f61d0d49828e5e257f47e892ad/tillsammans-mot-brott---ett-nationellt-brottsforebyggande-program-skr.-201617126>

Regeringen. (2018). *Nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*.
Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/4fad15ea98e74fc8828f91338a0fa0bf/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod.pdf>

Regeringen. (2023). *Barriärer mot brott – En socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (Skr. 2023/24:68).
Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/72109fc152714ac1bc364f3020bd4073/barriarer-mot-brott--en-socialpreventiv-strategi-mot-kriminella-natverk-och-annan-brottslighet-skr.-20232468.pdf>

Regeringen. (2026). *Nytt uppdrag för att stärka skolans brottsförebyggande arbete* [Pressmeddelande].
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/04/nytt-uppdrag-for-att-starka-skolans-brottsforebyggande-arbete/>

Regeringskansliet. (2020). Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att samordna och utveckla brottsförebyggande föräldraskapsstöd (Regeringsuppdrag S2020/08111/FS). Regeringskansliet.

Regeringskansliet. (2023). Uppdrag till länsstyrelserna att stödja kommuner och regioner i utvecklingen av ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd i utsatta områden (Regeringsuppdrag 2023–2026). Regeringskansliet.

Riksrevisionen. (2024). Otillräckliga insatser när barn misstänks för grova brott (RiR 2024:9).

https://www.riksrevisionen.se/download/18.e6f1d6318fa4a7c94de803/1716897164912/RiR_2024_9_rapport.pdf

Schweiger, G. (2024). Children as co-researchers: Epistemological, methodological and ethical challenges. *Cogent Social Sciences*, 10(1)

<https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2422550>

Socialtjänstlag. (2025:400). Svensk författningssamling.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2025400_sfs-2025-400/

SOU 2017:47. (2017). Mer jämlika villkor och möjligheter: En sammanhållen politik för ett stärkt föräldraskapsstöd. Regeringskansliet.

SOU 2025:11. (2025). Utvecklingen av ungdomsbrottsligheten. Regeringskansliet.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2024). Förstudie: Implementering av föräldraskapsstödsprogram och SEL-program. SBU.

Wikström, P.-O. H., Oberwittler, D., Treiber, K., & Hardie, B. (2012). *Breaking rules. The social and situational dynamics of young people's urban crime*. Oxford University press.

Wikström, P.-O. H. (2017). *Character, circumstances, and the causes of crime: Towards an analytical criminology*. Oxford handbook of criminology: 502–521.

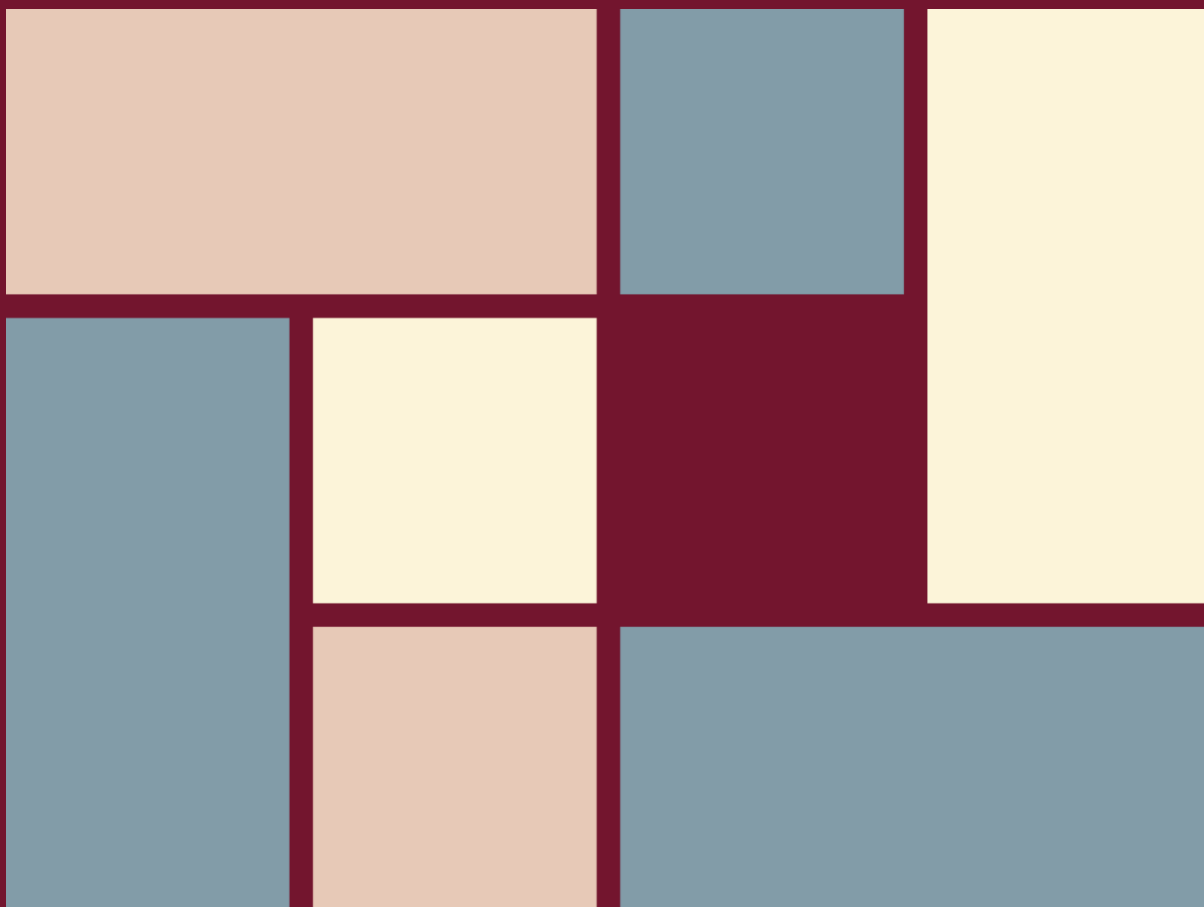
Wikström, P.-O. H. (2019). Explaining crime and criminal careers: The DEA model of situational action theory. *Journal of Developmental and Life Course Criminology*, 6, 188–203. <https://doi.org/10.1007/s40865-019-00116-5>

Wikström, P.-O. H. & Treiber, K. (2016). Social disadvantage and crime: A criminological puzzle. *American Behavioral Scientist* 60(10): 1232–1259.

Wikström, P.-O. H., & Treiber, K. (2017). Beyond risk factors: An analytical approach to crime prevention. In B. Teasdale & M. S. Bradley (Eds.), *Preventing crime and violence* (pp. 73–87). Springer.

Wikström, P.-O. H. (2023). *När brott blir ett acceptabelt handlingsalternativ: En analys av brottslighetens orsaker och implikationer för det brottsförebyggande arbetet*. Stockholms Handelskammare.
<https://stockholmshandelskammare.se/rapporter/rapport-nar-brott-blir-ett-acceptabelt-handlingsalternativ/>

Wikström, P.-O. H., Treiber, K., & Roman, G. (2024). *Character, circumstances, and criminal careers: Towards a dynamic developmental and life-course criminology*. Oxford University Press.

Länsstyrelserna